گوڵان

www.gulan-media.com

هەفتەنامەیەکی سیاسیی گشتییە

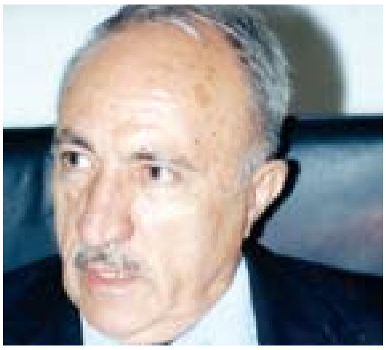

کەرکووک کوردستانێکی بچووک

ڕووسەکان دەڵێن
کێشەی کورد وەک ١٠ نارنجۆکی هایدرۆجینییە

لەبیرکردن نیعمەتێکە ژیان جوانتر دەکات!!

موراد کاوە: کۆمەڵگای کوردی نەگەیشتۆتە ئەو ئاستەی بە تەواوی هونەر پاریز بێ و بەرنامەی هونەری هەبێ

دوو جۆرە مۆدەی بەدڵلەی بووک

شاراپۆڤا :
گەندەڵی و دەرمانی وزە بەخش لە یاری ئێمە نییە

■ خاوەن ئیمتیاز
شەوکەت شێخ یەزدین
Concessioner
Shewket Sh. Yezdeen

■ سەرنووسەر
فوئاد سـدیق
Editor-in-Chief
Fuad Sideeq
fuadsdeeq@yahoo.com
تەلەفون: ٢٢٣٢٣٨٥
مۆبایل: ٠٧٥٠٤٤٥٢٣٥٨

■ جێگری سەرنووسەر
فەرهاد محەمەد
Deputy Editor-in-Chief
Farhad M.hussn
frhd_mhmd@yahoo.com
Farhadmohmad@gulan_media.com
تەلەفون: ٢٢٣١٥٢٧

■ بەڕێوەبەری نووسین
شوان تاڤینگ
Managing Editors
Shuwan A. Mihemmad
taving@myway.com

■ بەڕێوەبەری هونەری
Art Manager
شاخەوان جەعفەر

■ بەرگ و دیزاین
لوقمان رەشیدی

■ بەڕێوەبەری پەیوەندیەکان
ساڵح عومەر قادر
Relation`s Manager
Mobil 0750 456 7070
salih_omer2003@yahoo.com

■ فایلەکان
شەماڵ نووری: ئابووری
مەهدی حاجی ساڵح: ڕەنگاوڕەنگ
سەنگەر شنۆیی: IT
خەلیل بلەیی: هونەری
ئەحمەد عەزیز: وەرزش

■ ناونیشان: هەولێر - شەقامی ٤٠ مەتری
تەنیشت مەکتەبی ناوەندی ڕاگەیاندنی (پ.د.ك)

ژمارە (٦٦٥) ٢٠٠٧/١٢/٣١

٢٠٠٨ ساڵێکی گرنگ دەبێت بۆ پەیوەندیەکانی تورکیا لە گەڵ کوردەکاندا

ئیلینور چەڤیک

لــە کاتێکدا ئەنقەرە و هەولێر لێکدابڕاون و شکســتیان هێناوە بۆ دامەزراندنی دانوســتانێکی ڕاســتەخۆ. ئێمە پێدەخەینە ساڵی نوێوە.

نەبونی دایەلــۆگ و لێکتێنەگەیشــتنی هاوبەش لە ماوەی ڕابردودا

چەندین دەرئەنجامی مەترسیداری لێکەوتۆتەوە.

ئەنقــەر دایەلــۆگ لە گــەڵ حکومەتــی هەرێمی کوردستاندا ڕەتدەکاتەوە

لە بری ئەوە بۆ دانوستان ڕوودەکاتە بەغدا.

بەڵام لەو مەســەلانەدا کە ڕاســتەوخۆ جێی نیگەرانی ئەنقــەرە و هەولێرن . وەك بونی میلیشــیاکانی PKK لە شــاخەکانی باکوری عێراقدا. ئەو ڕاســتیە ســەلماوە کــە پەیوەندی و تەنانــەت ڕێککەوتنیش لەگەڵ بەغدادا بێمانایە.

پێویســتە کوردەکان و تورکەکان لە کاتێکدا بەرەو ساڵی ٢٠٠٨ دەچن جیاوازیەکانی خۆیان چارەسەر بکەن. ئێستا سەردەمی ئەوەیە کە خەونە بەرزەفڕە نەتەوەییەکان بخەینە لاوە و ڕێگاچارەیەکی واقیعبینانە بگرینەبەر.

دوو ناوچە هەیە کە پێویستە بایەخ و سەرنجی تایبەتیان پێبدرێت.

یەکێکیان بریتیە لە بونی PKK لە شاخەکانی قەندیل و ناوچەکانی دیکەی نزیك تورکیا و سنوری ئێران.

پێویســتە برا کوردەکانمان لەو ڕاستیە تێبگەن کە چیتر خەڵکی تورکیا ئەم بارودۆخە قبوڵ ناکەن. ڕاستە، PKK کێشــەیەکی ناوخۆی تورکیایە بەڵام ئەوەش ڕاســتە کە PKK درێژە بە مەشــقە تیرۆریستیەکان و دروستکردنی بۆمب دەدات لە باکوری عێراقدا بۆ ئەوەی لە ناو تورکیادا بەکاری بهێنێت.

ئاینی پیرۆز دەڵێت " ناتوانیت ئاســودەبیت لە کاتێکدا دراوسێکەت لە ئێش و ئازاردا بێت."

بــە تایبەتی ئەگەر هەندێك لەو ئێش و ئازارە بە هۆی بەکارهێنانــی خاکــی تۆوە بێت لە لایــەن PKKەوە بۆ خۆئامادەکــردن بۆ ئەنجامدانی هێــرش و پەلامارەکان بۆ سەر تورکیا.

حکومەتی هەرێمی کوردســتان لە ژێر فشاری تورکیا و وڵاتە یەکگرتوەکانی ئەمەریکا هەندێك ڕێو شــوێنی لە دژی PKK گرتەبەر بەڵام ئەم ڕێو شوێنانە پتر ڕواڵەتی بوون و نەیانتوانی بونی PKK لە باکوری عێراقدا کۆتای پێبهێنن. لەبەر ئەوە تورکیا بڕیاریدا هێرشی ئاسمانی ئەنجام بدات و توانســتی خۆی خســتەڕوو بۆ بەکارهێنانی ئەو هەموو تەکنەلۆژیا نوێیەی لەبەردەستیایەتی لەو پێناوەدا.

لە ڕاستیدا هیچ ڕوبەڕووبوونەوەیەك لە نێوان هێزەکانی تورکیــا و هێزەکانــی پێشــمەرگەدا. بەهەرحــاڵ، هەر کاتێك وەرزی زســتان بەســەرچو و کەش و هەوای گەرم داهات لەو شاخانەدا ئەوا شــتێکی حەتمیە کە هێزەکانی تورکیا هێرشــێکی زەمینی لە دژی کەمپەکانی PKK دەســتپێدەکات بە هۆی ئەنجامدانــی هێرش و پەلاماری تایبەتیەوە. ڕەنگە ئەمەش ببێتە هۆی پێکدادانی هێزەکانی پێشــمەرگە لە گەڵ یەکەکانی تورکیادا کە دەرئەنجامی خەتەرناکی لێدەکەوێتەوە.

پێویســتە هەمو کۆششــێك بکەین بۆ ئــەوەی خۆمان لەم دەرئەنجامە لابدەین. لەبەر ئەوە پێویســتە مانگەکانی زســتان بەکار بهێنین بۆ ئەوەی شــێوەیەك لە شێوەکانی دانوســتان و دایەلۆگ لە نێوان ئەنقەرە و ســەرکردایەتی کورددا پێکبهێنین بۆ ئەوی خۆمان لە هەر پەرەسەندنێکی نەخوازراو لابدەین لە مانگەکانی هاوین و بەهاردا.

دەبێــت تورکیــا و ســەرکردایەتی کــوردی عێراق بە شێوازێکی ڕاشکاوانە و دڵسۆزانە مامەڵە لە گەڵ کێشەی PKK دا بکەن و هەوڵبدەن کێشەکە چارەسەر بکەن پێش ئەوەی بارودۆخەکە پتر ئاڵۆز بێت کە ئێســتا تورکیا توانا سەربازیەکانی خۆی خستۆتەڕوو.

جگە لــە کێشــەی PKK کێشــەی کەرکوکیش لە ئارادایــە کە پێویســتە لە نێوان تورکیا و ســەرکردایەتی کورددا گفتوگۆی لە بارەوە بکرێت. لە ووتاری هەفتەی داهاتوودا تاوتوێی ئەو کێشەیە دەکەین.

سود لەم دەرفەتە وەردەگرم بۆ ئەوەی بە براو خوشکەکانم ڕابگەیەنم لە کوردستاندا کە هیوام وایە ساڵی ٢٠٠٨ ساڵی سەرکەوتن و لەشساغی و خۆشگوزەرانی بێت بۆیان.

تایبەت بۆ گوڵان دەینووسێ

پێویستیمان بە ڕێککەوتن و بەرەیەکی ڕاستەقینە و فراوانتر هەیە

فەیسەڵ دەباغ

ڕێککەوتنــــی دوکان لە نێوان هەر دوو پارتە کوردییەکە وحزبی ئیســــلامی عێراقــــی دوو پرســــیاری گرنگی لــەلای چاودێرە سیاسییەکان دروستکردووە:

-١ئایا ئەو ڕێککەوتنە هەنگاوێکە بۆ خۆدوورخستەوەی لایەنی کوردی لــەو بەرە چوارقۆڵییەی کە لە مانگی ئابی پارســاڵدا لەبەغــدا نێوان پارتی و یەکێتی وحزبــی دەعوە و ئەنجوومەنی باڵا مۆرکرا؟

-٢ ئایـا ئەو هۆکارانە چین کە بوونــە هۆی مۆرکردنی ئەو ڕێککەوتنە؟

گەڕانەوەیەکــی خێــرا بۆ کاتــی مۆرکردنــی هاوپەیمانییە چوارقۆڵییەکــە ئەوەمان وەبیر دێنێتەوە کە کورد و شــیعە(حزبی دەعــوە و ئەنجوومەنی باڵا)هەر یەکــە و ئەجیندای خۆی لەو مۆرکردنەدا هەبوو:

-١ دووپارتە شیعییەکە ویســتیان پاش کشانەوەی وەزیرەکانی ڕەوتی سەدر لە حکوومەتی مالیکی کشانەوەی دیکەی بە دواوە نەیەت، واتە بەهێزکردنی پێگەی حکوومەت لەســەر حیســابی کورد(پارتی و یەکێتی).

-٢ هەردوو پارتە کوردییەکەش ویســتیان بەرامبەر ئەو شــتە لاگیرییەکی فراوان بۆ ماددەی(١٤٠)و مەسەلەی هەڵواسراوەکانی دیکــە پەیدابکــەن. ئــەو کات ســەرکردەکانی هاوپەیمانییــە چوارقۆڵییەکــە هەوڵێکی جدیان دا بۆ ئــەوەی باوەڕ بە حزبی ئیسلامی عێراقی بە سەرۆکایەتی تاریق هاشمی بێنن بۆ ئەوەی بێتە ناو بەرە چوارقۆڵیەکەوە، کە بەدیدی ئەو سەرکردانە ئەو حزبە لە حزبەکانی دیکەی ناو بەرەی تەوافوق میانڕەوترە.

بەڵام ئەو هەوڵەیان لەبەر هۆیەکی سەرەکی سەری نەگرت، کە ئەویش ترسی حزبی ئیسلامی عێراق بوو لەوەی نەوەکو ئامانجی ئەو هەوڵە دوورخستنەوەی بێت لە هێزە سوننیەکانی دیکەوە.

ڕێککەوتنی ئێســتای ئەو حزبە لەگەڵ لایەنی کوردیدا زیاتر لە واتایەك هەڵدەگرێ:

-١ قسەکردن لەسەر گەڕانەوەی وەزیرەکانی بەرەی تەوافوق بۆ ناو حکوومەتی مالیکــی فەراهەمتر بووە، بەڵام بەو مەرجانەی کە تائێستا بەرە پابەندیەتی.

-٢ هەندێ لە سیاسەتکارە شیعەکان پێیان وایە ئەو ڕێککەوتنە دژی ڕێککەوتنــە چوارقۆڵییەکــە نییــە و لــە بەرژەوەنــدی ئــەو ئامانجەیە کە پێشــتر هەوڵیان بــۆ دەدا. هەتا هەندێ لەو سیاسەتکارانە پێیان وایە کە ئەمە ڕێککەوتنێکی پێنج قۆڵییە، با شیعەش لایەنێکی هێنانەدی نەبێ.

ئەگەر سەیرێکی شانۆی سیاسی بکەین دەتوانین سەبارەت بە خاڵی دووەم ئەوە بڵێین کە ئەم وەســفکردنە جۆرە زیادە ڕۆییەکی تێدایە، ئامانجیش لەو وەسفکردنە ئیحراجکردنی حزبی ئیسلامی عێراقــە لەبەردەم بەرەی تەوافوق کە هەندێ لەســەرانی دوودڵ نەبــوون لە ڕەخنەگرتن لە ڕێککەوتنەکــە، هەتا هەندێکیان پێیان وایە کە ئەمە هەوڵێکە بۆ ئیبتــزاز کردنی حکوومەتی ناوەندی لەسەر حیسابی بەرژەوەندی نیشتمانی، بەپێچەوانەی ئەوانە حزبی ئیســلامی عێراقی بەرگری لەو ڕێککەوتنە سێ قۆڵییە دەکات و دەڵێ: ئێســتا هەندێ پرۆژەی لەبەر دەســتە بۆ ئەنجامدانی گۆڕینێکی سیاســی، ئەم جوڵەیەشــی هاوکاتە لەگەڵ فشاری ئەمەریکا بۆسەر حکوومەتی مالیکی بە مەبەستی"ئەنجامدانی پێشکەوتنێك لە پرۆسەی سیاسی" و"سوود وەرگرتن لە چاکبوونی ڕەوشی ئەمنی"دا

حزبی ئیســلامی عێراق کە بێ ئــاگاداری هاوپەیمانەکانی خۆی لە بەرەی تەوافوق ســوننی ڕێککەوتنە ســێ قۆڵییەکەی لەگەڵ هەردوو پارتە کوردییەکە مۆرکرد، پێی وایە"لە ساڵی نوێدا هەندێ قەوارەی سیاسی هەڵدەوەشێنەوە و هەندێ قەوارەی نوێش دێنە ئاراوە کە هەڵگری پەیامی پرۆژەیەکی نیشتمانین"

ئەو حزبە ئەوەش ناشــارێتەوە کە ئــەو هاوپەیمانییە نامەیەکە بۆ هەمووان بە نوری مالیکیشــەوە کە حزبی دەعوەی ئیسلامی فەرمانڕەوا ناتوانێ تەنیا بەپشــت بەســتنی بە حزبە شیعییەکان وڵات بەڕێــوە ببات، چونکە ئەمە وایکردووە یەك لایەنە حوکمی وڵات بکات، بۆیە پێویستە پشت بەلایەنی کوردی و سوننیەکانیش ببەســتێ کە پاڵپشــتی ڕاســتەقینەن بۆ هــەر حکوومەتێکی عێراقی.

هاوپەیمانی کوردســتانی بەدەر نییە لەو هاوکێشــەیە و ئێستا قسە لەسەر دەستپێشخەرییەك دەکات بەناوی"چاکسازی سیاسی" کــە بڕیار وایە پاش گەڕانەوەی مالیکی بۆ بەغدا بخرێتە بەردەم لایەنە سیاسییەکان.

د. محمود عوسمان دەربارەی ئەو دەستپێشخەرییە دەڵێ:

گرنگتریـــن بڕگـــەی ئـــەو دەستپێشـــخەرییە پێکهێنانەوەی حکوومەتی یەکێتی نیشـــتمانییە کە ئێستا تووشی بۆشاییەکی گەورە بۆتەوە و چەند بیرۆکەیەکی نوێشـــی تێدایە ســـەبارەت بە هەمواركردنی دەستووری کە چەند مانگێکە پەکی کەوتووە.

دەربارەی ڕێککەوتنە ســێ قۆڵییەکەش د. عوســمان نکۆڵی لەوە ناکات کە ئەو ڕێککەوتنە بە هۆی فەشەلی وتووێژی کورد لەگەڵ حکوومەتی ناوەندی هاتۆتە ئاراوە و مافیش دەداتە کورد بۆ ئــەوەی بچێتە ناو هەر بەرەیەکەوە کە بەرژەوەندییەکانی زامن دەکات.

بەهــەر حاڵ بۆ ئەوەی لە راڤەکردنــی ڕێککەوتنەکەی دوکان لە هێزی مەنتیق نزیك ببینەوە، پێویســتە لە پێشــهاتەکانی ئەم دواییەی گۆڕەپانی عێراق وردببینەوە:

-١ ڕازی نەبوونی مالیکی بەو شتانەی کە لایەنە کوردییەکە بە مافێکــی ڕەوای هەرێمی کوردســتان دەزانــێ، بەتایبەتی سەبارەت بە کۆمەڵە مەســەلەیەك، وەك گرێبەستەکانی لەگەڵ کۆمپانیا بیانییەکانی نەوت و ماددەی(١٤٠)و بوودجەی عێراق و بەرکەوتی هەرێمی کوردســتان و کێشەی میرانە و گومرگ و هەروا پێشمەرگە.

-٢ ماددەی(١٤٠)ی دەستوور کە تایبەتە بە باری کەرکوك و

تایبەت بۆ گوڵان دەینووسێ

ناوچە دابڕاوەکانی دیکەی هەرێمی کوردستان ڕۆڵێکی سەرەکی دەبینێ لەو هاوپەیمانییە نوێیانەی کە کورد گەرەکیەتی.

لەگەڵ دواخستنی جێبەجێکردنی ئەو ماددەیە بۆ شەش مانگی دیکە، کورد بە گومانـــە لەوەی کە ئەو ماددەیە لە چوارچێوەی هاوپەیمانی کورد- شـــیعە لەو ماوەیەشدا بێتە جێبەجێکردن، بۆیە لە هەوڵی ئەوەدایـــە هاوپەیمانیەکەی خـــۆی فراوانتر بکاتەوە، بەتایبەتی لەگەڵ لایەنە سوننیەکاندا.

بەدیدی کورد مالیکی ســـەبارەت بە پرســـە هەڵواسراوەکانی نێوان حکومەتی هەرێمی کوردســـتان و حکومەتی بەغدا هیچ نەرمییەکـــی نەنواند و پێی وایە کە ئەو مەســـەلانە ڕاســـتەوخۆ پەیوەندییان بە بەرژەوەندی گشتییەوە هەیە.

خۆ هەتـــا ئەنجوومەنی بـــاڵای ئیســـلامی عێراقی کە لە هاوپەیمانی کوردســـتانی زۆر نزیکە و یەك بەرە کۆیان دەکاتەوە ئەویش نەك هەر فشـــاری پێویستی نەخستەسەر مالیکی، بەڵکو جلەوی هەندێ ئەندامانی خۆیشـــی نەگرت لـــە ئەنجوومەنی نوێنەرانی عێراقدا کە دژی جێبەجێکردنی ماددەی(١٤٠)قسەیان دەکرد.

بە باوەڕی من هۆکارێکی دیکەی ڕێککەوتنە ســـێ قۆڵییەکە بۆ ناکۆکی ئەم دواییەی نێوان حکومەتی هەرێمی کوردســـتان و حکومەتـــی تورکیـــا دەگەڕێتـــەوە. لایەنی کـــوردی پێی وایە هەڵوێســـتی هێزە سیاســـییەکانی غەیرە کـــورد، بەتایبەتی ئەنجوومەنی باڵا و حزبی دەعوە، بەو شێوەیە نەبوو کە چاوەڕوان دەکرا، بۆیە هەســـتی بەوەکرد کە پێویستی بە پشتگیری لایەنی تر هەیە، بەتایبەتی حزبی ئیســـلامی عێراقی کە پەیوەندییەکی باش و دۆســـتانەی لەگەڵ حکومەتی تورکیادا هەیە و دەتوانێ بە هۆی ئەو پەیوەندییەوە فشـــار بخاتە سەر تورکیا، یان داوای هەندێ شـــتی لێ بکات، هەر بۆ نموونە پاش گەڕانەوەی تاریق هاشـــمی بۆ بەغدا، پاش ســـەردانەکەی بۆ کوردستان، یەکسەر چاوی بە باڵیۆزی تورکیا لە بەغدا کەوت و بەپێی ئەو هەواڵەی کە بڵاوکرایەوە، هاشمی ئەنجامی سەردانەکەی و ڕێککەوتنە سێ قۆڵییەکە و ئـــەو زیان و زەرەرەی کە بە هاووڵاتی و دێهاتەکانی هەرێم کەوتووە بە باڵیۆزی ڕاگەیاندبوو و باڵیۆزیش لە لێدوانێکیدا گوتبووی کە تورکیا قەت ڕازی نابێ لەو ئۆپەراسیۆنەی تورکیا زیان بە هاووڵاتی مەدەنی و دێهات و مەڕ و ماڵات بکەوێ.

پرســـیار ئەوەیە: ئەگەر ئەمە ئەوراقی کورد بێ لە مۆرکردنی ڕێککەوتنەکەی دوکان، ئەی دەبێ ئەوراقی تاریق هاشـــمی چی بێت؟

ئەوانەی لەوێنە سیاسییەکە نزیکن پێیان وایە هۆکارەکان یەکن کە ئەویش فشارخستنەسەر حکومەتی مالیکی، هەر چەند لێرەدا ئامانجەکان جیاوازن.

تاریق هاشـــمی هەســـت دەکات کە بەشـــداری لە وەرگرتنی بڕیاری سیاسی ناکات، ڕاســـتە جێگری سەرۆك کۆمارە، بەڵام ئەو بەشـــدارییەی فراوان وکاریگەر نییـــە، چەند جاریش ئەوەی دووپاتکردۆتەوە کە پێویســـتە هاوتاییەك لە داڕشتنی بڕیارەکاندا هەبێت، کە ئەم کارەش لە دیدی هێزی تر جۆرێکە لە پازدان بەسەر ئیستحقاقاتی هەڵبژاردندا، ئەو لەگەڵ قەوارەی تەوافوقە کاتێ داوای چاکسازی لە پرۆسەی سیاسییدا دەکات و مەبەستیش لەو چاکسازییە هێنانەدی هاوبەشـــییەکی یەکسانە لەگەڵ هەردوو قەوارەی کوردی و شیعییدا.

هاشـــمی بەر لە چەنـــد ڕۆژێك داوای لـــە حکومەت کرد چەکدارانی ڕابوون کە ژمارەیان نزیکەی ٧٠هەزارە لەو دەزگایانە دامەزرێن کە ســـەر بە وەزارەتەکانی بەرگری و ناوخۆ و ئەمنین، بەڵام حکومەتی مالیکی و سەرکردەی ئیئتیلاف بەرامبەر ئەو داوایە خۆیان دەپارێزن.

ئەو چەکدارانە هێزەکانی ئەمەریکا ئیستقطابی کردن و لە ڕووی داراییشەوە هاریکاریان دەکات بۆ ئەوەی دژی ڕێکخراوی قاعیدە بوەســـتن، هەندێ لەو چەکدارانە ئێستا لە چەند گەڕەکێکی ناو بەغداش دەبینرێن وەك ئەعزەمیە و فەزل، ئەمە لەکاتێکدا سەرۆك وەزیرانی عێراق و عەبدولعەزیز حەکیم وا بە پێویســـتی دەزانن کە ئـــەم چەکدارانە لە ژێر چەتری حکومەتدابن و بێنە ناســـاندن، چونکە بەپێی زانیاری ئـــەو دووە هەندێ لەو چەکدارانە پیاوی ئەمن و هەواڵگری ڕژێمی پێشوون.

ئەو مەسەلەیە تەنیا گیروگرفتی بۆ حکومەت لەگەڵ تاریق هاشمی دروست نەکردووە، بەڵکو بۆ لایەنی ئەمەریکیش.

سەرۆکی ئەنجوومەنی باڵا لە وتاری ڕۆژی جەژنی قورباندا هۆشـــداری دا کە نابێ چەکدارانی ڕابوون لە پاراستنی ئەمنیدا ببنە ئەلتەرناتیڤی حکومەت.کەواتە بەپێی ئەو وردەکارییەی کە خستمانە ڕوو، بەردەوامی ئەو جۆرە ڕێککەوتن و لێکتێگەیشتنە بەندە بەوەی کە هەرلایەك لەو لایەنانە چ قازانجێکی لێ دەکات، بە واتایەکی دیکە ئەو جۆرە ڕێککەوتنە هەر وەك پردێکی کاتییە کە سروشتی ململانێیەکەی ســـەر گۆڕەپانی عێراق و ناوچەکە فەرزی دەکەن.

بۆیە پێویســـتە لەســـەر ئەو لایەنانەی کە گلەییان لە ئەدای حکومەتی مالیکی هەیە پشت بە هاوپەیمانییەکی ڕاستەقینە و فراوان ببەستن. ئەمەریکا پشتگیری لە مالیکی دەکات، چونکە ئەلتەرناتیڤێکـــی دیکەی لەبەردەمـــدا نییە، بەڵام هەر کات ئەو ئەلتەرناتیڤە بدۆزێتەوە لای دەبـــات، کەواتە تا ئەو ئەلتەرناتیڤە دەدۆزرێتەوە چ باشە بکرێ؟

لێرەدا دوو هەڵبژاردە هەیە:

١- دەســـت پێداهێنان بە حکومەتی ئێستا لەڕێی گەڕانەوەی ئەو وەزیرانەی کە دەستیان لە کارکێشاوەتەوە.

٢- پێکهێنانەوەی حکومەت بەســـەرۆکایەتی مالیکی بەڵام لەسەر بنچینەیەکی نوێ.

ئەگەر بێینە ســـەر هەق هەر دوو بژاردەکە هەر وەك ئەوە وایە کـــە تۆ دەرزییەکی خاو کەرەوە لـــە کابرایەك بدەیت کە ئومێدی ژیانی لێ نەکرێ.

کەواتـــە چارەســـەری کۆتایـــی لـــە گۆڕینـــی مالیکی و حکوومەتەکەیدایە، بەتایبەتی ئەگـــەر زانیمان قەوارە گەورەکان خەریکە هەڵدەوەشـــێنەوە، وەك ئەوەی لە ناو ئیئتیلافدا ڕوودەدات و هـــەروا دوا درزەکەی ناو قەوارەی تەوافوق بەهۆی مۆرکردنی حزبی ئیسلامی لەسەر ڕێکەوتنە سێ قوڵییەکە.

بەکورتی هەرچەند تەمەنـــی حکوومەتی مالیکی درێژ بێت گیروگرفتی زیاتری لـــێ دەکەوێتەوە و چەندیش ئەو تەمەنی کورت بکرێتەوە بۆ ئێمە مانان باشترە.

ئەمەریکا پشتگیری لە مالیکی دەکات، چونکە ئەلتەرناتیڤێکی دیکەی لەبەردەمدا نییە

ئەنجوومەنی باڵای ئیسلامی عێراقی کە لە هاوپەیمانی کوردستانی زۆر نزیکە و یەک بەرە کۆیان دەکاتەوە ئەویش نەک هەر فشاری پێویستی نەخستەسەر مالیکی، بەڵکو جلەوی هەندێ ئەندامانی خۆیشی نەگرت لە ئەنجوومەنی نوێنەرانی عێراقدا کە دژی جێبەجێکردنی ماددەی(١٤٠)قسەیان دەکرد

چارەسەری کۆتایی لە گۆڕینی مالیکی و حکوومەتەکەیدایە، هەرچەند تەمەنی حکوومەتی مالیکی درێژ بێت گیروگرفتی زیاتری لێ دەکەوێتەوە و چەندیش ئەو تەمەنی کورت بکرێتەوە بۆ ئێمە مانان باشترە

کورد و عیراق:

تەگەرەی یەکەم لەبەردەمدا، کەرکوکە

سامی شۆرش

گەورەترین تەگەرەی بەردەم مانەوەی کورد لە ناو چوارچێوەی عیراقدا دوارۆژی کەرکوك و ناوچە تەعریب کراوەکانە. راستە، مادەی ١٤٠ لە دەستووری هەمیشەیی عیراق چارەسەرێکی گونجاوی بۆ ئەو تەگەرەیە دۆزیوەتەوە. کورد لەم بوارەدا ئەوەی تا ئێستا پێی کرا بێت و لە دەستی هاتبێت کردوویەتی. دواترینی ئەم هەوڵانەش درێژ کردنەوەی ماوەی جێ بە جێ کردنی قۆناغە دواییەکانی مادەکەیە تا شەش مانگی دیکە. بەڵام تا ئێستا هیچی ئەوتۆ لەبەردەست نیە نیشانی بدات ئەم مادە دەستووریە، تەنانەت دوای شەش مانگی دیکەش، بە پێی دەستوور چارەسەر دەکرێت.

من لە لایەنگرانی تیۆری پلانگێڕان نیم. بەڵام هەر چۆنێك دەڕوانم، لە پشتی پەردەوە، وای دەبینم پلانێکی ناجۆر لە ئارادا هەبێت بۆ پووچەڵ کردنەوەی چارەسەرە دەستووریەکەی کێشەی کەرکووك. ئەویش لە ڕێگەی خنکاندنی لەسەرەخۆی مادەی ١٤٠ ەوە. ئەم مەسەلەیە، ئەمڕۆ بۆتە گەورەترین تەگەرەی بەردەم پەیوەندیەکانی کوردو عیراق.

یەك لە شەرعیەتەکانی بزووتنەوەی سیاسی کوردستان، لە ماوەی چل و ئەوەندەساڵەی رابردوو، لەوەدایە کە کە کەرکوك بگەڕێتەوە سەر هەیکەلی ئیداری و سیاسی و یاسایی هەرێمی کوردستان، یان ئەوەی لە ئەدەبیاتی کوردی دا پێی دەڵێین (بگەڕێتەوە باوەشی نیشتمان). تا ئێستا، مەبەستی سەرەکی لە هەوڵ و تەقەللاکانی حکومەتی عیراق ڕێگە گرتن بووە لە گەڕانەوەی کەرکوك بۆ باوەشی کوردستان. ئامانجەکانی پشتی ئەم هەوڵانەش هەر تەنیا تەماح و چاوبڕینە خێروبێراتی ئەو شارە نیە، بەڵکو لەوە زۆرتر، مەبەست سەندنەوەی ئەو شەرعیەتەیە لە بزووتنەوەی سیاسیی کورد کە بە درێژایی مێژووی هاوچەرخ هەیبووە.

خۆ ئەگەر مەسەلەکە زەوت کردنی شەرعیەت نەبێت، ئەوا خۆ چ زۆرە نەوت زۆر: ئەوەتا بەسرەو عەمارەو ناوچەی زۆنگاوەکان و سەر سنووری کوێت و سەعوودی و خوارووی موسڵ. خۆ ئەگەر وا نەبێت، سەرانی بەغدا ئەو راستیە چاك دەزانن کە لە جیهاندا هەبوونی نەوت مەرجە سەرەکیەکەی دامەزراندنی دەوڵەت نیە. چەندین دەوڵەتی وەکو یەمەن و جیبۆتی و تەیمووری رۆژهەڵات و دەوڵەتانی ئەفریقیا و ئەمریکای لاتین هەن بە بێ ئەوەی خاکەکەیان تاکە یەك بەرمیل نەوتیی تیا هەبێت دامەزراون و بوونەتە دەوڵەت. باشە، کەواتە بۆ کوردستان بە بێ نەوت توانستی دامەزراندنی دەوڵەتی نەبێت؟ جا ئەگەر مەسەلەی دامەزراندنی دەوڵەت نەوت بێت، خۆ، بێجگە لە کەرکوك لە دەیان شوێنی دیکەی کوردستان نەوت هەیە.

بۆیە، مەسەلەی بە یەکەوە بەستنەوەی نەوت بە مەسەلەی دامەزراندنی دەوڵەتی کوردی بەهانەیەکە، یاخود واهیمەیەکی دروستکراوە تا بەو هۆیەوە ڕێگە لەوە بگیرێت کەرکوك بێتەوە باوەشی نیشتمان. بەم نەگەڕانەوەیەش هیچ جۆرە شەرعیەتێکی سیاسی و ئابووری و یاسایی بە دەست بزووتنەوەی سیاسی کوردستانەوە نەمێنێت و ئیتر وردە وردە بەرەو پوکانەوە بڕوات و سەر لە نوێ، بە هۆی لاوازی و بێ توانایی، وەك فاکتەرێکی بێ دەرەتان بهێنرێتەوە ژێر رکێفی بەغدا.

وەك پێشتر گوترا، هەوڵێکی رەش لە ژێر پەردەوە دەدرێت. بێجگە لە ئامانجی تەفروتونا کردنی شەرعیەتی سیاسیی کورد، چەند ئامانجێکی دیکەش لەم ڕێگەیەوە بپێکرێت:

یەکەم، بواری زۆرتر بدرێت بە تورکیا تا هەوڵەکانی خۆی خەست بکاتەوە لە بواری مکوڕ بوونی لەسەر ئەوەی کە نابێت مادەی ١٤٠ جێ بە جێ بکرێت. مەعلوومە، ئەنقەرە تا پێش ماوەیەکیش هەر سوور بوو لەسەر جێ بە جێ نەکردنی ئەو مادەیە. بگرە جار جارە هەڕەشەی سەربازیشی لە کوردستان دەکرد.

دووەم، هەمان دەرفەت بە تورکیا بدرێت کە ئەگەر بە هێزی سەربازی نەیتوانی ڕێگە لە چارەسەر بوونی دەستووریانەی کێشەی کەرکوك بگرێت، ئەوا روو لە فشار بردنە سەر ئەمریکا بکات بەو نیازەی واشنتۆن دەست لە پشتگرتنی ئەو مادە دەستووریە هەڵبگرێت. ئەگەر ئەوانەش نەکرا، ئەوا دوای شەش مانگی دیکە، ئەگەر مادەی ١٤٠ بە هەڵپەسێردراوی مایەوە، بەهانە لە ناو خودی عیراقدا ئەوە بێت کە کاتە دەستووری و پەرلەمانیەکەی مادەکە بەسەر چوو و ئیتر ناکرێت جێ بە جێ بکرێت. لە بەغدا ناوەندی وا هەیە ئەم قسەیە دەکەن. لە بیر خۆیان دەبەنەوە کە دەستوور خۆی مۆڵەتی چوار مانگی بۆ تەعدیلاتی دەستوور دانابوو. کەچی دوای دوو ساڵ ئینجا دەست کرا بەو تەعدیلاتە کە ئێستایشی لەگەڵ دا بێت هەر تەواو نەبووە.

سێیەم، مانەوەی ١٤٠ بە بێ جێ بە جێ بوون

تایبەت بۆ گوڵان دەینووسێ

هەڵلاو شەڕو ناکۆکی لە نێوان کوردو عەرەبی سوننەو تورکمان دروست بکات. ئەم شەڕو ناکۆکیە لە حاڵەتی دروست بوونی دا قازانجێکی زۆر بە لایەنە دەسەڵاتدارە مەزهەبیەکانی ناو حکومەت دەگەیەنێت: سوننەی عەرەب تووشی نەهامەتیەکی دیکەی شەڕی ناوخۆ دێنەوەو لە ئەنجامدا پێگەیان لە عیراقدا لاوازتر دەبێت دوای ئەو شەڕە تایفەگەریەی تووشی هاتن. تورکمان، بە تایبەتی تورکمانی سوننە، تووشی لە ناوچوون دێن و ڕەنگە روو لە تورکیا بکەن بۆ ئەوەی لە دژی کورد هێرش بکاتە سەر عیراق. کوردیش بە هۆی ئەو شەڕو ناکۆکیەوە تووشی زەرەرو زیان بێت و تاقی کردنەوە دیموکراسیەکەی دووچاری لەکەداری بێت. لەو حاڵەشدا هەر سێ پێکهاتەکە ڕەنگە ناچار بن هەر یەکەو بە شێوەیەك و بە جۆرە لاوازیەك داوای هاوپەیمانێتی لەو لایەنە تایفەگەریانە بکەن.

چوارەم، زەمینە خۆش بکرێت بۆ کۆکردنەوەی پشتگیری بۆ پڕۆژەی دامەزراندنی هەرێمێکی تایبەت بە کەرکووك. لەم حاڵەتەدا، هەر لە جێوە مادە ١٤٠ بکوژرێت و ڕێگە لە گەڕانەوەی کورد بگیرێت بۆ کەرکوك و ناوچە تەعریبکراوەکان. هەر لەم چوارچێوەیەدا، حکومەتی بەغدا سەربەست دەبێت لەوەی تا بتوانێت خەڵك و خێزانی عەرەبی شیعە بهێنێتە ئەو شارەو هەرێمەکە بگۆڕێت بە هەرێمی دووەمی شیعە لە ناو عیراقدا. خۆ ئەگەر پێیان کرا، لە دوارۆژدا، ئەو هەرێمە ببەستنەوە بە هەرێمی خوارووی عیراق کە لە قۆناغی دروست کردنی دان، بە تایبەتی ئەگەر پلانی گۆڕینی سیما مەزهەبیەکەی پارێزگای دیالا لە دوارۆژێکی نزیکدا سەر بگرێت.

هەندێك لە چاودێران پێیان وایە ئێران لە پشت ئەم پڕۆژەیە دایە. هەروەها تورکیا بە فیتی ئێران کەوتۆتە ناو هەڵەی دوژمنایەتی کردنی مادە ١٤٠ ەوە. بەڵگەشیان لەو بوارەدا هەڵوێستی وەزیری دەرەوەی ئێرانە کاتێك لە کۆبونەوەی ئەستەمبوڵ، بە بێ ئەوەی باسی کەرکوك یان مادەی ١٤٠ کرابێت، کەوتە باسی دواخستنی مادەی ١٤٠. جا، لە تورکیاش خراپتر، چەند ناوەندێکی عەرەبی سوننەو تورکمانی کەرکوکیش لەو هەڵەیە بێ بەش نین. تا ئێستا هەست بەوە ناکەن کە لە ناو کەرکوکێکی سەر بە هەرێمی کوردستانەوە بژین باشترە لەوەی بکەونە بەر هالاوی دوارۆژی پاکتاوی مەزهەبیەوە.

ڕاستە، حکومەتی ئەمڕۆی عیراق لە ڕووی نەتەوەییەوە ڕەنگە رقەبەرایەتیەکی زۆری بەرامبەر بە کورد نەبێت. بەڵام لە ڕووی مەزهەبیەوە، چەند ناوەندێك هەیە لە ناو حکومەت، کار بۆ نانەوەو تەقاندنەوەی رقەبەرایەتی مەزهەبی دەکەن. ئینجا لەو بوارەشدا ڕەنگە هیچی ئەوتۆیان لەگەڵ کورد نەبێت، بەڵام دەیانەوێت لە ڕێگەی شەڕی مەزهەبیەوە کەرکوك هەڵلوشن. شایەنی وەبیر هێنانەوەیە بەشێکی زۆری عەرەبی هاوردە بۆ کەرکوك شیعە مەزهەبن و ئەمڕۆ حزب و ڕەوتە سیاسیەکانی ئیسلامی سیاسی لە عیراق ڕۆڵێکی باڵایان هەیە لە مۆبایلیزەکردنیان لە دەوری دروشمە مەزهەبیەکاندا. بێجگە لەو حزب و ڕەوتانە، کەمینەیەکی تورکمانی شیعەش هەیە لە کەرکووك. ئەمڕۆ لە ناو حزب و ڕەوتەکانی ئیسلامی سیاسیی شیعی دا ڕۆڵێکی گرنگ دەگێڕن. بە هەر جاڵ، ئەم ناوەندە مەزهەبیانە پێیان وایە ئەگەر دەست بەسەر سەروەت و سامانی نەوت لە عیراقدا بگرن: کەرکووك و بەسرە، ئەوا ئیتر دەتوانن مەزهەبە ڕەسمیەکەی عیراق بگۆڕن. بیرۆکەی دروست کردنی هەرێمی کەرکوك پەیوەندیەکی ڕاستەوخۆی بەو ناوەندانەوە هەیە بە تایبەتی لە بەغدا.

بۆ گەیشتن بەم ئامانجانەی سەرەوە، هەوڵێك هەیە بۆ کوشتنی مادەی ١٤٠. دوور نیە، ڕێگە گرتنی ناوەندە مەزهەبیەکانی عیراق لەوەی یاسای نەوت و گازی عیراقی لە پەرلەمانی بەغدا پەسند بکرێت. هەروەها ڕێگە گرتنیان لەوەی کورد بە پێی دەستوور مافی ئیمزا کردنی کۆنتراکتی نەوتی هەبێت لەگەڵ کۆمپانیاکانی جیهان، پەیوەندیان بە ڕێگە گرتن لە مادەی ١٤٠ هەبێت. هەر بۆیەش، دەگوترێت مەسەلەی کەرکوك یەك لەو تەگەرانەیە کە ڕێگە لە گەشە کردنی پەیوەندیەکانی کوردو عیراق دەگرێت و ئەگەری ئەوە دێنێتە پێشەوە کە ئەو پەیوەندیانە لەبەردەم یەکەم کۆسپی گەورەدا تووشی شکستی و لەیەك ترازان بێن.

کورد دڵسۆزە بۆ عیراق یان نا؟ بەڵێ دڵسۆزە وەك هەموو بەڵگەکانی ئەو چەند ساڵەی دوایی سەلماندیان و دەیسەلمێنن. بەڵام، هەندێك جار، تەقینەوەی گیروگرفت لە بواری سیاسەتدا پەیوەندیی بە دڵسۆزیی تۆوە نیە، بەڵکو، ئەو تەقینەوەیە بەسەرت فەرز دەکرێت. دیسانەوە دەیڵێم: من بۆ خۆم یەکێکم لەوانەی پێم وایە تیۆری پلانگێڕان پانتاییەکی زۆری لە ناو کەلتووری ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست دا هەیە. هەروەها پێم وایە بە مانەوەی ئەم کەلتوورە زەحمەتە میللەتانی ئەم ناوچەیە هەنگاوی کاریگەر بهاوێژن بەرەو دوارۆژی دیموکراسی و کرانەوەو فرەخوازی و لێبووردەیی. بەڵام هەر کاتێك باس لە کێشەی کەرکوك دەکرێت، نازانم بۆ؟، وام بە بیرا دێت کە چەند ناوەندێکی سیاسی لە ناو حکومەتی بەغدا کار بۆ پیلانگێڕانێکی ڕەش دەکەن لە دژی کورد لە ڕێگەی هەوڵ و تەقەللاکانیان بۆ کوشتنی مادەی ١٤٠. بەم کارەشیان نەك هەر مافی کورد لە ناو عیراقدا دەخۆن، وەك سەدام حسین دەیخوارد، بەڵکو لەوەش خراپتر، بۆشاییەکانی نێوان کوردو عیراق فراوانترو قووڵتر دەکەن و مەترسیەکانی لە یەك دابڕان دێننە پێشەوە.

تیۆری پلانگێڕان پانتاییەکی زۆری لە ناو کەلتووری ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست دا هەیە. پێم وایە بە مانەوەی ئەم کەلتوورە زەحمەتە میللەتانی ئەم ناوچەیە هەنگاوی کاریگەر بهاوێژن بەرەو دوارۆژی دیموکراسی و کرانەوەو فرەخوازی و لێبووردەیی

ئەگەر مەسەلەی دامەزراندنی دەوڵەت نەوت بێت، خۆ، بێجگە لە کەرکوك لە دەیان شوێنی دیکەی کوردستان نەوت هەیە بۆیە، مەسەلەی بە یەکەوە بەستنەوەی نەوت بە مەسەلەی دامەزراندنی دەوڵەتی کوردی بەهانەیەکە، یاخود واهیمەیەکی دروستکراوە تا بەو هۆیەوە ڕێگە لەوە بگیرێت کەرکوك بێتەوە باوەشی نیشتمان

لـــەدواڕۆژی ساڵدا

سالار عوسمان

ئەمڕۆ دواڕۆژی ســاڵە، لە دواساتەکانی بەڕێکردنی ساڵێك و پێشوازیکردن لە ســاڵێکی نوێ مرۆڤ دەبێ ئاوڕێك لە دوێنێ بداتــەوە و بەرامانێکی قووڵەوەش لە بەیانی بڕوانێ!

* ئاوڕدانەوە لە دوێنێ:

دوێنێ چیمان کرد؟.. بەم پرســیارە دەمەوێ دەست بە ئاوڕدانەوە لە دوێنێ بکەم، بەڵێ دەبێ هەمیشە ئاوڕ لە دوای خۆمان بدەینەوە.

- چیمان کرد؟
- چ هەنگاوێکمان نا؟!
- چ خزمەتێکمـــان کـــرد و چ بەرهەمێکمـــان پێشکەشکرد؟!

ئـــەم پرســـیارانە گرنگـــن و دەبـــێ هەموومان لە ئاوڕدانەوەمان بۆ دوێنێ ئەم پرسیارانە لە خۆمان بکەین، هەر ئێمەنـــا وەکو تاك، دەبێ دەســـەڵات و نێوەندەکانی بڕیار و هەموو کۆمەڵگا بە تێکڕا ئەم پرسیارانە لەخۆی بـــکات!! بەڵێ دەبـــێ ئاوڕبدەینەوە و پرســـیار بکەین، ئاوڕدانەوە لە هەموو شـــت و پرســـیار لە هەموو شت، تەنانەت ئەگـــەر ئینجانەیەکمان فەرامـــۆش کردبێ و گوڵەکانیمان ئاودانەبێ، دەبێ لە خۆمان بپرسینەوە ئەوە ئێمە بووین لە چرکەســـاتێکی بێ ســـەلیقەیی خۆماندا گوڵەکانمان سیس و ئینجانەمان وشك کرد!!

لەم ئینجانەوە تا دەگاتە سیاسەت و بەشداریی سیاسیی لە وڵات، دەبێ لە هەموو ورد و درشـــتەکاندا پرسیار لە خۆمـــان بکەین!.. ئەگەر وامانکـــرد، ئەگەر بە هێمنی ئاوڕمـــان دایەوە و هێمنتر پرســـیارمان لە خۆمان کرد و جورئەتی ئەوەشمان هەبوو رەخنە لە خراپییەکانی خۆمان بگرین، دڵنیابن دەتوانین رەشەکان بدۆزینەوە و بۆ ساڵی دادێ سپی زێتر بکەین!..

ئاخر ئەگەر ئاوڕ نەدەینەوە و پرسیار لە خۆمان نەکەین و بەخۆدانەچینـــەوە و جورئەتی رەخنەگرتنمان لە خودی خۆمان نەبێ رەش و ســـپی تێکەڵ دەکەین کە ئێســـتا لای هەنـــدێ کەس و بەرپرس و دەزگا تێکەڵ دەکرێن!.. رەنگەکان هەڵگری ماناکانی خۆیانن، لە ئاوڕدانەوەمان بۆ دوێنێ، لە کارکردنمان بۆ ئەمڕۆ، لە رامانمان بۆ سبەی دەبێ بە دوای مانا جوانەکانی نێو رەنگەکان بگەڕێین!..

دەبێ دوای هەر هەنگاوێك ئاوڕێك بدەینەوە، دوای هەر ســـاڵێکیش ئاوڕێك بدەینەوە، ئاوڕێك بۆ هەڵسەنگاندن و خۆ خوێندنەوە و بەخۆداچوونەوە!!!.

* رامانێك بۆ سبەی:

کە لە نێو ئەمڕۆداین، واتە لە نێوان دوێنێ و سبەینێدا دەژین، ژیان لە نێوان دوێنێ و ســـبەینێ حیکمەتەکانی نێو ئەمڕۆی دەوێ، دیســـانەوە دەبێ پرسیار لە خۆمان بکەین، پرسیار پرســـێکی پڕ بایەخە، پرسیار دەرگاکان دەکاتەوە، هەر پرسیاریشـــە نهێنییەکان ئاشـــکرا دەکات، بەڵێ دەبێ پرســـیار لە ئەمڕۆ بکەین، لە ئێســـتا، لەم چرکەساتە، بەڵێ دەبێ بپرسین:

- لەم چرکەساتەدا چی دەکەین؟
-کارەکانمان چییە و چۆن کار دەکەین؟
- ئایا ئەرکەکانی خۆمان جێبەجێ کردووە؟

ئەگەر ئەم پرســـیارانەمان کرد دەتوانین حیکمەتەکان بدۆزینەوە، لە دۆزینەوەی حیکمەتەکاندا دەکرێ رامانمان بۆ ســـبەی رامانێکی پـــڕ لۆژیك بـــێ.. ئەگەر بەم حیکمـــەت و لۆژیکەوە رامانەکانی خۆمـــان کۆکردەوە دڵنیام کارێکی جوان لە نێو ســـبەینێدا دەکەین، ئەوکاتە رامان ئامانجەکانی خۆی دەدۆزێتەوە، هەنگاویش وردتر بە دوای (شـــوێن)دا دەگەڕێ، لەوە باشـــتر نییە بەر لە هەنگاونان (شـــوێن) دیاری بکەیـــت، ئەو کات هەنگاو کاری خۆی دەکات و لـــە (وێڵی) نەجاتی دەبێ، ئاخر وێڵی هەنگاوە مرۆڤ دووچاری شکســـت و بەربوونەوە و هەڵدێران دەکات، ژیـــان بریتیی نییە لە هەڵدێر، ژیان هەڵکشـــانە بەرەو بەرزیی، بەرزییش رامانێکی قووڵە بۆ لووتکە، لووتکەش هەموو حەرفە جوانەکانی سەرفرازیی لە خۆیدا کۆکۆدۆتەوە!!

لە نێو حەرفە جوانەکانی سەرفرازیی و هەمدیس لە نێو مانا جوانەکانی رەنگ و لە رامانی قووڵ بۆ سبەی!!

هەروەها بە ســـوودوەرگرتن لە حیکمەتەکانی ئەمڕۆ و لە ئاوڕدانەوەمان بۆ دوێنێ، بەیەکەوە دواســـاتەکانی ساڵی ٢٠٠٧ بەڕێ دەکەین و پێشوازیی لە ساڵی ٢٠٠٨ دەکەین و لە قووڵایی دڵمانەوە دەڵێین:

- کوردســـتان.. نیشـــتمانە ماندووەکەمـــان، جەژنت پیرۆزبێ..

توركيا هەڵەیەكی گەورەی بە ئەمریكا كرد

لە ناوەڕاستی ئەم مانگەوە تا ئەمڕۆ كە دوارۆژی كۆتایی ئەمساڵە، فڕۆكە شەڕوانەكانی تورك بە یارمەتیدان و پێكردنی گڵۆپی سەوزی ئەمریكاو، بە بیانووی بوونی pkk لە ناوچە زۆر شاخاوی و عاسێكانی وەكو قەندیل و خواكورك ، بەردەوامن لە بۆردومانكردنی گوند و ناوچە سنوورییەكان و زۆرترین ئاڵۆزی لە هەرێمی كوردستان كە تاكە ناوچەی ئارام و جێگیرە لە عێراق ، دروستكردووە.

ئەمە لە كاتێكدایە كە حكومەتی مالیكیش لەو هێرش و بۆردوومانانەی توركیا بە تەواوی خۆی بێدەنگ كردووەو، واپێدەچێ لە ژێرەوە جۆرە لێكتێگەیشتنێكیان لەگەڵ یەكتردا هەبووبێ، سەرباری ئەوەی ئەمڕۆ مالیكی بووەتە گەورەترین كۆسپ بۆ جێبەجێكردنی مادەی ١٤٠ و هەروەها بۆ پرسی یاساكانی نەوت و بودجەی پێشمەرگەو ....هتد. وڵاتانی عەرەبیش دوورو نزیك نارەزایی خۆیان رانەگەیاند بەرامبەر بەو هێرش و بۆردوومانانەی دەكرێتە سەر هەرێمی كوردستان و خەڵكی سڤیلی تێدا شەهید دەكرێ....وەك ئەوەی هەرێمی كوردستان بە پێی دەستووریش بەشێك نەبێت لە عێراقی یەككگرتوو.

ئەوەی كوردی نیگەران كردووە هەڵوێستی ئەمریكایە،چونكە كورد ئەوەی پێیكراوە بۆ هاوكاریكردنی ئەمریكا كردوویەتی، هەر لە كاتی رزگاركردنی عێراق و رووخانی دیكتاتۆرییەت تا ئەمڕۆ،سەرباری ئەوەش ئەمریكا بە پێی بڕیاری ئەنجوومەنی ئاسایش بەرپرسە لە كۆنترۆلكردن و پاراستنی خاك و ئاسمانی عێراق بە هەرێمی كوردستانیشەوە .

راستە توركیا هاوپەیمانی دێرینی ئەمریكایە، بەڵام هەر توركیاش بوو رێگای بەو هاوپەیمانەی خۆی نەدا ئاسمانی خۆی بۆئەمریكا بخاتە خزمەتەوە، هەر توركیاشە پەنا بۆ كارتی تر دەبات ئەگەر ئەمریكا بە دەنگ داواكاری توركانەوە نێت. ئەگەر ئەمریكا بەدوای بەرژەوەندی هاوبەشدا دەگەرێ ، خۆ بەرژەوەندی زۆری لە هەرێمی كوردستان هەیە ، نەدەبوو رێگە بدات دوو دۆستی خۆی (ئەگەر ئەمریكا كورد بە دۆستی حەقیقی خۆی دەزانێت) بكەونە ئەو دۆخەوە.

ئەم سیاسەتە دووفاقییەی ئەمریكا وایكرد كورد ئەمە بڵێتەوە - تا ئێستا كورد هاوپەیمانێكی جیدی وەهای نییە كە بتوانێ لە كاتی تەنگژەكانا پشتی پێ ببەستێ -، نە ئەمریكا، نە شیعەی عەرەب ، زاڵبوونی مەیلی عەرەبچێتیش لای مالیكی ئێستا بە جۆرێك زەق بۆتەوە هەموو هەوڵەكانی بۆ تێكچوونی ئەو ئەزموونەی كوردستانە ، بەمەش دەریانخست كە شیعەی عەرەبی عێراق ناتوانن وڵات بەڕێوە بەرن ،تەنانەت لەنێو خۆشیاندا چەندین گرووپ و رەوتی پێكناكۆكن ، شیعەكان دەریانخست ناتوانن خۆیان لە گیانی تۆڵەسەندنەوەو خۆ فەرزكردن بەدوور بگرن ، چونكە لەناخیاندا ئەو گیانە موتوربەكراوە و لە بنەڕەتدا بڕوایان بە بنەماكانی پرۆسەی دیموكراسی نەبووە،هەر بۆیەشە دوای رووخانی بەعس شیعە نەیتوانی كەش و هەوایەكی دیموكراسی و پێكەوە ژیان بۆ عێراق بهێنێتەدی. هەر بە هۆی ئەم عەقڵیەتەوەیە حكومەتی مالیكی لاتەریك كەوتووەو حكومەتەكەی بووەتە لاوازترین حكومەت لە مێژووی عێراقدا،بەجۆرێك لەگەڵ هەموو ئەمانەشدا مالیكی بەهۆی مانەوەی كوردەكان لە حكومەتەكەیدا درێژە بە حكومەتەكەی دەدات ، دەنا حكومەتی مالیكی هەڵوەشاوەتەوە، ئەمڕۆش زیاتر لە هەر كاتێكی تر مالیكی رووبەڕووی ئاستەنگەكان بۆتەوە، ئەوەتا ئەو رێككەوتنە سێ قۆڵییەی نێوان حزبی ئیسلامی و پارتی و یەكێتی ،گوشارێكی جیدی خستە سەر مالیكی و، مالیكی ئەگەر ئاراستەكانی خۆی بۆ بەرژەوەندی رەوای هەرێمی كوردستان وەرنەچەرخێنێ و ئەو گرێیانە نەكاتەوە كە خودی حكومەتەكەی دروستی كردوون ، كورد ئامادەنابێت چیتر ببێتە كۆڵەگەو ئەستوندە بۆ راگرتن و مانەوەی مالیكی ،هەروەك سەرۆكی حكومەتی هەرێمی كوردستان نێچیرڤان بارزانی لە میانی دیمانەیەكی لەگەڵ دەیلی تەلگراف رایگەیاند كە ئەگەر بەغدا لەم رەفتارانەیان بەردەوام بن ئەوا كورد لە حكومەتەكەی مالیكی دەكشێتەوەو ئەوكاتە حكومەت پەكی دەكەوێت، ئەم رێككەوتنە سێ قۆڵیەش بوو وای كرد عەللاوی ش بەدوای هاوپەیمانێتییەكی نوێدا بگەڕێ، كە بەجۆرێك لەناو شیعەكانیشدا وەك رەوتی سەدرو حزبی فەزیلەو چەندین كەسایەتی سەربەخۆی ناو پەرلەمان گفتوگۆ بكات بۆ پێكهێنانی بەرەیەك ، هەموو ئەمانە لەگەڵ بەرژەوەندی و مانەوەی مالیكی ناكۆكن و گڵۆپی سوورن بۆئەو حكومەتە لەرزۆكەی مالیكی كە هیچ پەناگەیەكی دیكەی بۆ نەماوەتەوە.

تا ئێستاسەركردایەتی كورد زۆر هێمنانە مامەڵەی لەگەڵ ئەو پەلامارانەی توركیا كردووە ، لەكاتێكدا ئەوەندەی زیانی بە هاووڵاتیانی بێ دیفاع گەیاندووە ، چارەگی ئەمەندە زیانی بە pkk نەگەیاندووە ، بۆیە بەردەوامبوونی بۆردومانكردنی خەڵكی سڤیلی هەرێمی كوردستان لە لایەن توركیاوە ، سیاسەتی ئیزدیواجییەتی ئەمریكای زیاتر پڕشەرمەزاركرد و ، وردە وردە بیانووەكانی توركیا هیچ نرخێكیان نامێنێ ، بەتایبەتی دوای ئەوەی سەركردایەتی pkk رایانگەیاند لەم هەموو بۆردومانكردنەی توركیا تەنیا پێنج گەریللایان كوژراوە ، ئەوی تر هەمووی خەڵكی سڤیل بووە .ئەمریكاش تووشی جۆرێك لە سەرلێشێواوی هاتووە ، لە لایەك دۆستێكی جیدی خۆی رەنجاندووە، لە لایەكی تریشەوە ئایندەی حكومەتی بەغدا بەهۆی هاوكاری ئەو دۆستەیەتی ، بۆیە ئەمریكا خەریكە وردە وردە نووكە باس لە نیگەرانی خۆی بەرامبەر ئەو بۆردومانانەی تورك بكات.

كۆكردنەوەی ئەم هەموو سەربازەی تورك لەسەر سنوور بەم زستانە ، حكومەتی توركیاشی هەراسان كردووە ، لەكاتێكدا توركیا بەرژەوەندی هاوبەشی زۆری لەگەڵ هەرێمی كوردستان هەیە ، لە جیاتی ئەم زەرەرو زیانەی لەخۆی دەدات ، باشتر وایە بەدوای بەرژەوەندییە هاوبەشەكانی دا كاربكات و گیانی تەبایی لەگەڵ یەك قووڵبكەینەوە ، ئەو كاتە نە توركیا نە حكومەتی هەرێمیش پێویستیان بە ئەمریكا نابێت ، گڵۆپی سەوز یا سووریان بۆ هەڵبكات ، چونكە هەردوولا لە هەموو لایەك باشتر بەرژەوەندی خۆیان دەزانن.

توركیا هەڵەیەكی گەورەی بە بە ئەمریكا كرد ، بەڵام هیچیان سوودمەند نابن.

فوئاد سدیق

پرۆفیسۆر جەی مۆرگان پارکەر لە زانکۆی جۆرج تاون بۆ گوڵان:

د. مالکی لە ئاستی تەحددییەکانی سەردەمەکەی خۆیدا نییە

پرۆفیسۆر جەی مۆرگان پارکەر ئوستادی سیاسەت و سەرۆکی بەشی دیراساتی حکوومەتە لە زانکۆی جورج تاون پسپۆرو تایبەتمەندە لە کاروباری نێودەوڵەتی و ئاسایشی نێودەوڵەتیداو یەکێکە لە بەشداربووانی راپۆرتی بێکەر-هاملتۆن و راپۆرتی دیراساتی عێراق.

پارکەر لە کاری رۆژنامەوانیشدا کاریکردووە بۆ دەزگاکانی بەشی ئینگلیزی دەنگی ئەمەریکا و کەناڵی PBSو NPR.

بۆ هەڵسەنگاندنی رەوشی ئەمڕۆی عێراق و هەرێمی کوردستان گوڵان جارێکی دیکە پەیوەندی بە پرۆفیسۆر جەی پارکەر کردو بەمجۆرە رایەکانی خۆی بۆ گوڵان خستەڕوو.

هەوڵی سەرکردایەتی کورد بۆ کەمکردنەوەی ئاستی ئاڵۆزییەکان نەک هەر نیشانەی پابەندبوون و خۆتەرخانکردنیانە بۆ نیشتمانەکەیان بەڵکو پیشاندانی نموونەیەکە بۆ باقی ناوچەکانی دیکەی عێراق

***بەڵام حکوومەتی مالیکی هەڵوێست و سیاسەتێکی روون و بەهێزی نەگرتەبەر بۆ بەرپەرچدانەوەی هەڕەشەکانی تورکیا، هەر لەبەر ئەوەش سەرۆك وەزیرانی حکوومەتی هەرێمی کوردستان هەوڵەکانی خستەگەڕ بۆ هێورکردنەوەی بارودۆخەکە و کەمکردنەوەی هەڕەشەکە، پرسیارەکە ئەوەیە ئایا تا چ ئاستێك سەرکردە کوردەکان رۆڵی ئیجابییان هەیە لە بنیاتنانەوەی عێراق و کەمکردنەوەی توندوتیژیدا؟**

- تۆ چەند خاڵێکی باشت وروژاند. پێویستە چەند شتێك لەبەرچاوبگرین و سەرنجیان لێبدەین، یەکەم شت هەروەك پێشتر ئاماژەم پێکرد ئەو ئەرك و بەرپرسیاریەتییە کە سەرکردە مەحەلی و ناوچەییەکان دەیگرنە ئەستۆ لەبری ئەوە چاوەڕوانی حکوومەتی مالیکی بکەن، بۆ نموونە هەوڵی کوردەکان بۆ کەمکردنەوەی ئاستی ئاڵۆزییەکان نەك هەر نیشانەی پابەندبوون و خۆتەرخانکردنیانە بۆ نیشتمانەکە بەڵکو پیشاندانی نموونەیەکە بۆ باقی ناوچەکانی دیکەی عێراق بۆ ئەوەی بەو شێوەیە رەفتار بکەن بۆ ئەوەی بەرەوپێشەوەبچن و، ئەوە لە گۆشەنیگای منەوە بووە هۆی رێگەگرتن لە روودانی زۆرێك لە قەیران و تەنگژەکان، خاڵێکی دیکە ئەوەیە نابێت وڵاتە یەکگرتووەکانی ئەمەریکا و نەتەوە یەکگرتووەکان و وڵاتانی دیکەی کۆمەڵگەی نێودەوڵەتی تێوەبگلێن لە پرۆسەی گۆڕین و هێشتنەوەی سەرکردەکانی عێراقەوە، بەڵکو پێویستە هێز و شەرعیەت و دیبلۆماسیەت و دەستڕۆیشتوویی خۆیان بەکاربهێنن بۆ کارکردن لەگەڵ حکوومەتی تورکی و لایەنەکانی دیکە و، ئەوەیان پێ رابگەیەنن کە نابێت رێگابدەن قەیرانێکی گەورەی کورتخایەن ئەگەرەکانی ئایندە لە ناوببات، پێویستە ئێوە کات و ئارامی و پشتیوانی پێویست بە عێراقییەکان ببەخشن بۆ ئەوەی ئەم کێشە و گرفتانە لە چوارچێوەی سنوورەکانی خۆیاندا چارەسەربکەن و، بۆ ئەوەی عێراقییەکان هەنگاو بۆ پێشەوە هەڵبگرن بۆ ئەوەی بەرپرسیاریەتی حکومەت و ئایندەی خۆیان بگرنە ئەستۆ، هەروەها پێویستە ئەوەیان بۆ روونبکەنەوە کە رەنگە ئەنجامدانی ئەو هەڕەشانەی وا دەزانن پێویستە بۆ بەرگریکردن لە نیشتمان و نەتەوەکەتان ببێتەهۆی شڵەژاندنی سەقامگیری نەك هەر تەنیا عێراق و دەوڵەتە دراوسێکانی بەڵکو دەبێتە هۆی تێکدانی ئارامی و ئاسایشی تێکڕای جیهانیش. وەك نموونەیەك رەنگە بتوانێت لە رووی سیاسییەوە هەڵبستین بە هاندان و پشتیوانیکردنی ئەو حکومەتانەی وەڕس بوونە لە دەستێوەردانە دەرەکییەکانی سەردەمی شەڕی سارد و رۆژگاری کۆلۆنیاڵی کە هێزە دەرەکییەکان دەهاتن و لە پێناو بەرژەوەندییەکانی خۆیاندا کۆنترۆڵی کاروبارەکانی وڵاتانی وەك عێراق و تورکیا و سوریا و ئوردن.. هتد یان دەکرد. رەنگە بتوانین دابەشبوونی کوردەکان راستبکەینەوە گەر توانیمان هاوکاری ئەم حکوومەتانە بکەین بۆ ئەوەی پتر دان بە خۆیاندا بگرن و پتر پشتگیری یەکدی بکەن بەبێ ئەوەی پێویست بکات وڵاتە یەکگرتووەکانی ئەمەریکا و نەتەوە یەکگرتووەکان دەستێوەردان بکەن. من پێم وایە لە کۆتاییدا سەرکردەیەکی دیکە جێی مالیکی دەگرێتەوە، لەبەر ئەوەی سەرکردەکانی ناوچەکان، بە تایبەتی لە کوردستاندا هەڵدەستنەوە ئەوە بە مالیکی رادەگەینن کە ئازادی و سەقامگیری و سەربەخۆیی و ئایندەی دانیشتوانەکەم لە مەترسیدایە و پێویستە دەستپێشخەری بکەم و هەڵبستم بە دۆزینەوەی رێگاچارەی گونجاو بۆ چارەسەرکردنی کێشە و تەنگژەکانم و، بە رەچاوکردنی ئەو نموونەیە خەڵکانی دیکە ژیری و بوێری خۆیان دەخەنەگەڕو خۆیان بەرپرسیاریەتی دەگرنە ئەستۆ. ئەمەش زۆر زەحمەتتر و دژوارترە لەوەی دەردەکەوێت، لەبەر ئەوەی خەڵکی نیگەران بوون و مەترسیان هەبوو لە دەرئەنجامە سیاسییەکانی ئەم هەنگاو و ئەم هەڵوێستە، بەڵام کوردەکان رچەیان شکاند و رایانگەیاند دەمانەوێت ببینە هاوبەش و شەریکێکی یەکسان لە بنیاتنانی سەربەخۆی و ئایندەی عێراقدا و، نامانەوێت بەشداربین لە تێکشکاندن و لە ناوبردنی ئەم وڵاتەداو، من دڵنیام ساڵانێك دوای ئێستا کاتێك خەڵکی لە رابردوو دەڕوانن و لەم بارودۆخەی ئێستا ورد دەبنەوە دەگەنە ئەو دەرئەنجامەی کە ئەمە نەك هەر خاڵێکی وەرچەرخان بوو لە مێژووی کوردستان و پەیوەندی نێوان عێراق و تورکیادا بەڵکو خاڵێکی وەرچەرخان بوو بۆ تەواوی نەتەوەکەش و، شتێك بوو توانی کات و توانا و نموونەیەکمان پێببەخشێت بۆ ئەوەی بەرەو پێشەوەبچین و، بۆ ئەوەی ئاشتی و سەربەخۆیی خۆیان بپارێزین. بەڵام گرفتەکە لە لاوازی حکوومەتەکەی مالیکیدایە و، لە رەفتار و هەڵسوکەوتی ئەو بەرپرس و کاربەدەستە حکومیانەدایە کە رەنگە لە پێناوی دەستکەوتە سیاسی و ئابوورییە شەخسییەکانی خۆیاندا یاخود بەهۆی ناکۆکی و رکابەرە ئاینییەکانیانەوە زیان بە رەوتی بەرەوپێشچوونی نەتەوە و دەسەڵاتە مەحەلییەکان بگەیەنن و، رێگە لە دەرکەوتنی ئەو راستییە بگرن کە عێراقییەکان بە هەموو بەش و چینەکانیانەوە بوێری و ئازایەتییەکی زۆریان خستۆتەگەڕ بۆ باشترکردنی بارودۆخەکە، من پێم وایە ئەوە مەترسییە راستەقینەکەیە و، ئەوە تەحەددا راستەقینەکەیە. دوایین جار کاتێك پێکەوە گفتوگۆمان کرد زۆر بە روونی ئەوەم گوت کە پێش ئەوەی بارودۆخەکە بە ئاراستەی باشتربووندا هەنگاوهەڵبگرێت ئەوا بە ئاستێکی مەترسیدار بەرەو خراپ بوون دەچێت، بەڵام ئێستا من گەشبینم، بەشێکی ئەم گەشبینییەشم بۆ ئەوە دەگەڕێتەوە کە لە کوردستاندا روویدا کە چۆن توانرا گرژی و ئاڵۆزی و هەڵچوونێکی تا دوا رادە مەترسیدار هێوربکرێتەوەو، گەر لە تێکڕای کێشە و گیروگرفتەکانی عێراق بڕوانیت و، گەر سەرکردەکانی ناوچەکان دەستپێشخەریان کردو هەڵسان بە چارەسەرکردنیان و ئەم بەرپرسیارێتییەیان گرتەئەستۆ لە بری وڵاتە یەکگرتووەکانی ئەمەریکا و نەتەوە یەکگرتووەکان ئەوا ئومێدی ئایندەیەکی باش بۆ وڵاتەکە لە ئارادا دەبێت.

عیراقیەکان دەتوانن هەرێمی کوردستان بکەنە نموونەیەک بۆ ئەوەی هێزە دەرەکییەکان بۆ بەدیهێنانی بەرژەوەندییەکانیان بەکاریان نەهێنن

***-پێت وایە عێراقییەکان بتوانن پێکەوە دابنیشن و گفتوگۆ بکەن لە پێناو چارەسەرکردنی کێشەو ناکۆکییەکانیاندا، گەر وڵاتە یەکگرتووەکانی ئەمەریکا لە عێراقدا پاشەکشەی کرد؟ پێت وایە باشوور و ناوەڕاستی عێراق سوود لە ئەزموونی هەرێمی کوردستان وەردەگرن لە چۆنییەتی هەڵسوکەوتکردنی لەگەڵ تورکیا لە ماوەی رابردوودا؟**

- من پێم وایە دەتوانن ئەو ئەزموونە وەك نموونەیەك وەربگرن بۆ گرتنەبەری رێگاچارەیەکی ئیجابی بۆ بنیاتنانی ئایندە نەك کاردانەوە لەسەر بناغەی ترس و نیگەرانی، هەروەها دەتوانن بیکەنە نموونەیەك بۆ ئەوەی رێگە نەدەن چیتر هێزە دەرەکییەکان بۆ بەدیهێنانی بەرژەوەندییەکانیان بەکاریان بهێنن، ناتوانین گریمانەی ئەوە بکەین دابەشبوون و ناکۆکییەکان لە شەو و رۆژێکدا یەکلادەکرێنەوە، لەبەر ئەوەی دابەشبوون و گرفتە ئاینییەکان لە وڵاتە یەکگرتووەکانی ئەمەریکادا کە لە سەر بناغەی هۆکارە ئابوورییەکان و و بیروباوەڕە سیاسییە جیاوازەکان سەریان هەڵدابوو کاتێکی دورودرێژی خایەند تاوەکو چارەسەرکران. بەڵام لەبەر ئەوەی رێگە بە دەستێوەردانی هێزە دەرەکییەکان نەدرا و سەرکردەکانی وڵاتەکە ئەوەیان راگەیاند کە ناتوانن چاوەڕوانی سەرکردەیەکی دیکە بکەن بۆ ئەوەی بەرپرسیاریەتییەکە بگرێتە ئەستۆ و، پێویستە خۆیان جڵەوی کاروبارەکان بگرنە دەست ئەوا پێشکەوتن و بەرەوپێشچوون بەدەستهێنران. بەو پێیە سەرکردەکانی ناوچەو بەشەکانی دیکەی عێراق دەتوانن لە پابەندبوونی سەرکردە کوردەکان بڕوانن بەوەی کاروکۆششێکی جیدیان خستۆتەگەڕ و رێگاچارەی سەختیان گرتۆتەبەر بۆ بنیاتنانەوەی وڵاتەکە و، متمانەیان بە خۆیان هەبێت کە دەتوانن هەمان شت دووبارە بکەنەوە. هەروەها ئێوە دەتوانن پەیامێك بۆ خەڵکانی دەرەوەی عێراق بنێرن ئەوانەی بە دوای ئاماژەکانی بەرەوپێشچووندا دەگەڕێن بۆ ئەوەی هەست نەکەن بارودۆخەکە پێویست بە دەستێوەردان دەکات، هەروەها بۆ

بۆ ئەوەی بتوانن سەقامگیری بچەسپێنن هەموو پێکهاتە عێراقییەکان لە دارشتنی ئایندەی وڵاتەکەدا بەشداری پێبکەن

من ئاماژەکانی گەشبینی بەدیدەکەم و پێم وایە ئاراستەکان بە ئاقاری سەقامگیریدا رێچکەیان گرتووە. بەڵام من لەوە نیگەرانم ئایا لە ئایندەی دووردا حکومەتی مالیکی هەڵدەستێت بە دابینکردنی خواست و پێداویستییەکانی خەڵکانی عێراق و ئایا بەو شێوەیە سەرکردایەتی دەکات کە بە راستی وڵاتەکە بەرەو عێراقێکی یەکگرتوو دەبات؟!

ئەوانەی دەیانەوێت ئەو پشـــێویە ئیستیغلال بکەن بۆ بەرژەوەندییەکانی خۆیان ئەوانەی پەرۆشی ئایندەی عێراق نین، لەبەر ئەوەی وایان لێدەکات بگەنە ئەو قەناعەتەی بڵێن هەل و دەرفەتەکانی بەکارهێنانی باوردۆخەکە لە بەرژەوەندی خۆمـــان کۆتاییان پێهاتووە و کاتی ئەوە هاتوە دەســـت لەم وڵاتە هەڵبگرین و بارودۆخـــی وڵاتێکی دیکە بۆ ســـودی خۆمـــان بەکاربهێنین، چونکە چیتر خەڵکـــی عێـــراق کار و کردەوەکانمان قبووڵ ناکەن بـــەوەی ژیانی رۆژانەیان دووچاری هەرەشـــە و مەترسی بکەینەوە. لە کۆتاییدا من دەمەوێت ئەوە بڵێم کـــە تاوەکو پتر لە مێژووی خەڵکـــی عێراق بکۆڵمەوە پتر زیرەکی و بوێری و بەهێزی خەڵکی ئەم وڵاتەم بۆ دەردەکەوێت ئەمەش بۆتە ســـەرچاوەی هاندان و گەشبینییەك بۆ من.

نیگەرانم لە ئایندەی دووردا حکوومەتی بەغدا ئایا حکوومەتی مالیکی هەڵدەستێت بە دابینکردنی خواست و پێداویستییەکانی خەڵکانی عێراق؟

***چۆن بارودۆخی ئێســـتای عێراق هەڵدەســـەنگێنیت؟ چ پێشبینییەکت بۆ ئایندەی سیاسەتی وڵاتەیەککگرتووەکانی ئەمەریکا هەیە لە عێراقدا؟**

- دوایـــین جار کە پێکەوە گفتوگۆمان کـــرد، بارودۆخەکە زۆر ئاڵۆز بوو و، لە چەندین رووەوە مایەی نائومێدی بوو، ئێســـتاش بارودۆخەکە ئاڵۆزە بەڵام من چەنـــد خاڵێك بەدیدەکەم وام لێدەکەن لە جاری پێشـــوو گەشـــبینتر بم. خاڵێکـــی زۆر ســـەرەکی و بنەڕەتی هەیە من زۆر نیگەرانـــم لە بارەیەوە لە ئێستا و لە ئایندەدا ئەویش پەیوەستە بە توانای حکوومەتی ئێستای عێراقەوە بۆ کۆنترۆڵکردنی بارودۆخەکە و ئاراســـتەکردنی دامەزراوە حکوومییەکان بۆ ئەوەی بتوانن ســـەقامگیری بچەســـپێنن و هەموو پێکهاتـــە عێراقییەکان لە داڕشتنی ئایندەی وڵاتەکەدا بەشداری پێبکەن، لە هەمووشی گرنگتر توانای حکوومەتی ناوەندی عێراقە بۆ ئەوەی هەنگاوی بنیاتنەرانە هەڵبگرێت بەهۆی ئەو سەرکەوتنە مەحەلیانەی بە دەســـتهاتوون وەك پاراستن و کۆنترۆڵکردنی بارودۆخـــی ئەمنـــی ناوچەکانیان. ســـەرەڕای ئـــەو بەرەوپێشـــچوونانەی بەدەســـتهاتوون و سەرەڕای ئەو پێشـــکەوتنە ئیجابیانەی هاتوونەتەدی گەر حکوومەتـــی عێراقـــی نەتوانێت هەموو ئەوانە یەکبخـــات و وەك یەك نەتەوە بەرەوپێش نەچێـــت ئەوا من نیگەرانم لەوەی هەموو ئەو ســـەرکەوتنانەی لە ماوەی ئەو شـــەش مانگ تا ساڵێکدا بەدەســـتهێنراون لە ناوبچن و هەرەس بهێنن. ئەو ناوچانـــەی دەکرێت ببنە جێی ئومێد و هیوا بریتین لە کۆمەڵگە مەحەلییەکان یاخود ناوچە مەحەلییەکان کە هەڵوێستیان وەرگرتووە و بارودۆخە پڕ لە پشـــێوی و توندوتیژەکە ڕەتدەکەنەوە و رایانگەیاندووە چیتر رێگە نادەین کەســـانی دیکە ژیانمان هەراسان بکەن و بژێوی ژیانمان بخەنە مەترسییەوە و هەڕەشـــە لە خێزانەکانمان بکەن هەروەها ناهێڵین رێگەی خوێندن و پەروەردە لە منداڵەکانمان بگرن و کاروباری رۆژانەمان بشـــێوێنن. خەڵکانی ئەم ناوچانە پێکەوە کۆبوونەتەوە و کۆنترۆڵکردنی بارودۆخەکەیان لە یاخیبووان و پیاوکوژان کردۆتە شتێکی مەحاڵ، پێم وایە ئەوە ئیجابیترین ئاماژەیە. من لەو باوەڕەدام ئێمە لە وڵاتە یەککگرتووەکانی ئەمەریکا بە شێوەیەك لە شێوەکان سەرنجی ئەو کار و کۆشش و قوربانیانەمان نەداوە و، هەڵنەستاوین بە نرخاندنیان ئەو کۆشش و قوربانیانەی ســـەرباز و دیبلۆماتکارە ئەمەریکییەکان داویانە بۆ ئەوەی ئەم شتە ئیجابیانە روودەن. لە لایەکی دیکەوە بەهۆی پەیوەندیکردن و قسەکردنمەوە لەگەڵ ئەو کەســـانەی لەم وڵاتەدان یاخـــود ئەوانەی لەو وڵاتە گەڕاونەتەوە ســـەرنجی ئەوەمـــداوە عێراقییەکانیش ئەو هەوڵ و تێکۆشـــان و قوربانیدانە بێ ئەندازەیەی خۆیان نانرخێنن کە بۆ بەرجەســـتەکردنی ئاسایشـــی ئایندەی وڵاتەکەیان داویانەو، درکیان بەو راســـتییە نەکردووە ســـەرکەوتنەکانی شەش مانگ یاخود ســـاڵی رابردوو بەبێ ئەوان نەدەهاتنەدی، بەڵکو دەیگەڕێننەوە بۆ ئۆپەراسیۆنە سەربازییەکان و ئەوە لەبەرچاوناگرن کە بوێری و هەستکردنی ئەوان بەوەی پێویستە یەککگرتوو و یەك دەست بن بەشداریکردووە لە خولقاندنی ئەم بارودۆخـــە نوێیە. کەواتە من ئاماژەکانی گەشـــبینی بەدیدەکەم و پێم وایە ئاراســـتەکان بە ئاقاری سەقامگیریدا رێچکەیان گرتووە. بەڵام من لەوە نیگەرانـــم ئایا لە ئایندەی دووردا حکومەتی ناوەندی یا حکومەتی مالیکی هەڵدەســـتێت بە دابینکردنی خواست و پێداویســـتییەکانی خەڵکانی عێراق و ئایا بەو شـــێوەیە سەرکردایەتی دەکات کە بە راستی وڵاتەکە بەرەو عێراقێکی یەککگرتوو دەبات؟!

***زۆرێك لە شـــارەزایان ئەوە دەخەنـــەروو وڵاتـــە یەککگرتووەکانی ئەمەریکا هیچ نەخشـــەیەکی نەبوو تاوەکو لە دوای گۆڕینی رژێمی سەدام حوسێنەوە پیادەی بکات، بەڵام ئێستا چوار ساڵ بەسەر داگیرکردنی عێراقدا تێپەڕیووە، پرسیارەکە ئەوەیە بۆچی تاوەکو ئێستاش وڵاتە یەککگرتووەکانی ئەمەریکا هیچ نەخشـــەیەکی نییە بۆ بەرەنگاربوونەوەی ئەو کێشە و گرفتانەی روبەڕووبووی بوونەتەوە؟ یاخود ئایا هاوڕای لەگەڵ ئەوانەی پێیان وایە وڵاتە یەککگرتووەکانی ئەمەریکا خاوەنی هیچ نەخشەیەك نەبووە و نییە؟**

من پێم وایە ئەوە گۆڕاوە. لە ســـەرەتادا وڵاتە یەککگرتووەکانی ئەمەریکا زۆر بە گەشـــبینییەوە لە بارودۆخی دوای شـــەڕەکەی دەڕوانی پێی وابوو تەنیا بە رووخانی رژێمی ســـەدام حوسێن شتەکان بەشـــێوەیەکی سیحری دەچنەوە دۆخی سروشـــتی خۆیان، بەڵام دواتر دەرکەوت ئەو تێڕوانین و تێگەیشـــتنە دروســـت نەبوو، بەڵام ساڵ و نیوێك پێش ئێستا دروست دوای ئەوەی رۆبەرت گێتس پۆســـتی وەزیـــری بەرگری وەرگـــرت، هەوڵوکۆششـــێکی گەورەتر خرایەگەڕ بۆ راســـتکردنەوەی بارودۆخەکە و بۆ جەختکردنەوەی زیاتر لەسەر دابینکردن و جێبەجێکردنی ئەوانەی دەبوو هەر لە ســـەرەتاوە پێی هەڵبسایناپە وەك گەڕاندنەوە و چەسپاندنی ســـەقامگیری و رەخساندنی خزمەتگوزارییە بنەڕەتییەکان و کۆنترۆڵکردنی سیاسییە یاخیبووەکانیان یاخود بەرهەڵستکارە ئاینییەکان یا پیاوکوژ و چەکدارە دەرەکییەکان و گرووپە هاوشـــێوەکانی دیکە ئەوانەی هەڕەشە لە ژیانی عێراقییەکان دەکەن. گرفتەکە ئەوەبوو ئاسان نەبوو پلانی چارەســـەرکردنی ئەو کێشـــانە دابڕێژرایە لە کاتێکدا شەڕەکە سەرقاڵی کردووی، ئەوەش تەحەددا راستەقینەکەی بەردەم جەنەراڵ پەتریۆس و باڵیۆزی وڵاتـــە یەککگرتووەکانی ئەمەریکا بوو. گەر بە وردی لە بارودۆخەکە بڕوانیت ئاســـتی ئەو بەرەوپێشـــچوونەت بۆ دەردەکەوێت کە هاتۆتەدی، بەڵام ئەوەی نائاســـوودەمان دەکات ئەوەیە دەبوو ئەم پێشەکەوتن و سەرکەوتنانە پێش چەند ســـاڵێك بهاتنایەتەدی. لە راســـتیدا ئاماژەکانی ئومێد و گەشبینی هەروەك پێشـــتر لە بارەیانەوە دوام بریتین لەوەی ئێســـتا گفتوگۆیەکی کراوە لە نێوان ئەمەریکییەکانـــدا دەکرێت دەربارەی پێداویســـتییەکانی عێراق و ئەو کارانەی پێویســـتە ئەنجام بدرێن لەوەش گرنگترە ئێســـتا وەك هاوبەش و هاوشانێکی یەکســـان لە عێراقییەکان دەڕوانرێت، بـــەڵام زەحمەتییەکە ئەوەیە عێراقییەکان دوودڵـــن لەوەی متمانە بە پابەندبوون و کۆششـــەکانی وڵاتە یەککگرتووەکانی ئەمەریـــکا بکەن لەبـــەر ئەوەی لە ســـەرەتادا بارودۆخەکـــە زۆر بە خراپی بەڕێوەبراو، بە دڵنیاییەوە عێراقییەکان پتر ئێشوئازاریان چەشت کاتێك پلانەکان بە شـــێوەیەکی راستەوخۆ شکستیان هێنا و ســـەرنەکەوتن. بەڵام ئێستا چەند پلانێـــك دارێـــژراون و جێبەجێدەکرێن کە وڵاتـــە یەککگرتووەکانی ئەمەریکا و عێراقییەکان و دۆست و هاوپەیمانەکانی دیکە هەوڵێکی سەختیان گرتۆتەبەر بۆ سەرخســـتنیان، لەگەڵ ئەوەشدا، گەورەترین تەحەددا ئەوەیە، ئەوەی ئەوان پێوەی سەرقاڵن بریتییە لە پێشبڕکێکردن لەگەڵ کاتدا، لەبەر ئەوەی ناتوانرێت بووترێت ئێســـتا هەڵدەســـتین بە ئەنجامدانی ئەو کارانەی نەمانتووانی پێش سێ ساڵ ئەنجامیبدەین، چونکە ئێستا بارودۆخەکە سەختتر و مەترسیدارترە، هەر ئەمـــەش وادەکات عێراقییەکان و خەڵکانی جیهـــان پتر بە گومانبن و داوای دەرئەنجامی خێرا بکەن نەك دەرئەنجامی عەمەلی و کردەیی، ئەمەش هۆکاری نائومێدییەکانی نـــاو ئەمەریکییەکان و بە دڵنیاییەوە عێراقییەکانە. لە لایەکەوە دەگەیتە ئەو خاڵەی کە ئاماژەکانی ســـەقامگیری و ئاماژەکانی ئەوەی بارودۆخەکە بەرەو رێچکەیەکی راســـت ئاراســـتەی گرتووە و هەروەها ئاماژەکانی هاتنـــەدی ئایندەیەك کە عێراقییەکان خۆیان کۆنترۆڵی بارودۆخ و کاروبارەکانیـــان بکەن لە ئارادان لە لایەکی دیکـــەوە رەخنەکان زۆر بەهێزن

ئەمەریکا پێی وابوو تەنیا بە رووخانی رژێمی سەدام حوسێن شتەکان بەشێوەیەکی سیحری دەچنەوە دۆخی سروشتی خۆیان

گەورەترین تەحەددا ئەوەیە، ئەوەی پێوەی سەرقاڵن بریتییە لە پێشبڕکێکردن لەگەڵ کاتدا، چونکە ئێستا بارودۆخەکە سەختتر و مەترسیدارترە

من دڵنیام بەڕێز مالیکی بە تەنگ هێنانەدی بەرژەوەندییەکانی خەڵکی عێراقەوەیە، بەڵام رەنگە لە ئاستی تەحەددیاتەکانی کات و سەردەمی خۆیدا نەبێت

لەبەرئەوەی نموونەیەکی زۆر کەمی سەرکەوتن هەیە لە رابردوودا، عێراقییەکان و بە هەمان شێوە ئەمەریکییەکان مافی خۆیانە بە گومان بن و بە وریاییەوە لە بارودۆخەکە بڕوانن کاتێك داوای ئارامی و خۆڕاگرتنی زیاتریان لێدەکرێت و داوای ئەوەیان لێدەکرێت دەرفەتی زیاتر بدرێت بە سەرکەوتنی هەوڵەکان، رەنگە ئەوە مەترسیدارترین شتێك بێت لەو بارودۆخی ئێستا هاتۆتە ئاراوە هەروەك من دەیبنم.

مالیکی لە ئاستی تەحەددیاتەکانی کات و سەردەمی خۆیدا نییە

***یەکێکی دیکە لە هۆکارەکانی شکستی سیاسەتی ئەمەریکا لە عێراقدا بۆ خودی حکومەتی عێراقی دەگەڕێتەوە، هەروەك دەبینین سەرۆکی ئەم حکومەتە کە سەر بە پارتی دەعوەیە، سیاسییەکی بە توانا و لێهاتوو نییە و نەیتوانیووە زەمینەسازی بۆ حکومەتێکی کارا و سەرکەوتوو بکات، پرسیارەکە ئەوەیە بۆچی ولاتە یەکگرتووەکانی ئەمەریکا هەوڵی گۆڕینی نادات بە کەسێکی عەلمانی؟**

-ئەوەی من دەیڵێم بۆ مێژووی ولاتە یەکگرتووەکانی ئەمەریکا و بە دڵنیاییەوە بۆ مێژووی ولاتە عێراقیش راست و دروستە، ئەویش ئەوەیە هەندێك لە سەرکردە سیاسییەکان رەنگە کەسانی شایستە و گونجاو بن بۆ کات و سەردەم و بارودۆخێکی دیاریکراو، ئیتر ئایا سەردەمی گەشەکردنێکی گەورە بێت، یاخود بارودۆخێکی پڕ لە قەیران و تەنگژە بێت، یاخود کاتی شەڕ و مەترسی، بەڵام کاتێك ئەو سەرکردانە لە پێگە و سەردەمێکی دیکەدا هەڵس و کەوت دەکەن ئەوا رەنگە بەو شێوەیە سەرکەوتوو نەبن. من دڵنیام بەڕێز مالیکی بە تەنگ هێنانەدی بەرژەوەندییەکانی خەڵکی عێراقەوەیە، بەڵام رەنگە لە ئاستی تەحەددیاتەکانی کات و سەردەمی خۆیدا نەبێت، بەشێك لە هۆکارەکە بۆ ئەو بڕیارە دەگەڕێتەوە کە لە سەرەتای ئەم ناکۆکییەدا درا، ئەویش دەستپێکردنی پرۆسەی بنیاتنانی ولاتی عێراق بوو لەسەرەوە بۆ خوارەوە نەك بە پێچەوانەوە، بە گوازرشتێکی دیکە هەوڵدان بوو بۆ سازدانی هەڵبژاردنی نیشتمانی و پێکهێنانی حکومەتی نیشتمانی لە کاتێکدا باوردۆخەکە پشێوی و مەترسی باڵی کێشابوو بەسەریدا لەسەر ئاستە مەحەلی و ناوچەییەکان. تێڕوانینی شەخسی من ئەوەیە گەر متمانەو کارایی و سەقامگیری لەسەر ئاستی مەحەلی بنیات بنرایەو دەستبکرایە بە بنیاتنانەوەی قوتابخانە و رێگا وبانەکان و سیستمی هەڵبژاردنەکان، ئەوا ئێستا حکومەتی ناوەندی گرنگ نیە حکومەتی مالیکی بێت یاخود کەسایەتییەکی دیکە سەرۆك وەزیران بوایە ئەوا حکوومەتێکی بەهێزتر و لێهاتووتر دەبوو، خەڵکی عێراقیش بە رەوتێکی خێراتر بەرەوپێشدەچوون. بەداخەوە ناتوانین کات بگەڕێنینە دواوە و ئەو کارانە ئەنجام بدەین. من پێم وایە گفتوگۆیەکی زۆر لە عێراقدا دەکرێت و، گەورەترین نیگەرانی یاخود گەورەترین پرسیار ئەوەیە نرخی لادان و گۆڕینی کەسێك کە جڵەوی حکوومڕانی بەدەستەوەیە چەندە بە بەراورد بە هێشتنەوەی ئەو کەسایەتییە و پەرەپێدانی دامەزراوەکانی حکوومڕانیکردن. ئەوەی من زۆر نیگەرانم لێی ئەوەیە ولاتە یەکگرتووەکانی ئەمەریکا هەڵبستێت بە لادان و ئاڕاستەکردنی سەرکردەیەکی هەڵبژێردراوەکانی عێراق، کە لە زۆر ئاستدا و، لە چاوی ئەمەریکییەکان و تێکڕای جیهان و بە دڵنیاییەوە لە چاوی عێراقییەکانیشدا وەك شکستێکی گەورە لێکدەدرێتەوە. لە گۆشەنیگایەکی عەمەلییەوە گەر بگەڕێینەوە بۆ سەردەم و رۆژگاری شەڕی سارد ئەوا ئەوکاتانە ولاتە یەکگرتووەکانی ئەمەریکا لە هەندێ حاڵەتدا بڕیاری کۆنترۆڵکردنی بارودۆخێکی دیاریکراوی دەدا لەڕێی سازکردنی کودەتا و رووخاندنی رژێم و کوشتنی سەرۆك و سەرکردەکانی ولاتەوە، بۆ نموونە کوشتنی سەرۆکی ڤێتنام بووە خاڵێکی وەرچەرخان لەو ولاتەدا و دواتر بارودۆخەکە لە کۆنترۆڵ دەرچوو. هەروەها هەوڵەکان بۆ پشتیوانیکردن لە رووخاندنی رژێمەکان لە چیلی و گواتیمالا کە دواتر پشێوی باڵی بەسەر بارودۆخەکەدا کێشا و خەڵکەکە توانای بڕیاردانیان نەما. ئەمەش سەریکێشا بۆ خولقاندنی گرفتگەلێکی گەورەتر بۆ سیاسەتی ولاتە یەکگرتووەکانی ئەمەریکا لە مەودای دووردا. مەبەستەکە ئەوەیە رەنگە ئەو سەرکردەیەی حکوومڕانێتی دەکات کەسێکی شایستە نەبێت بۆ سەردەمی خۆی بەڵام ناکرێت ولاتە یەکگرتووەکانی ئەمەریکا هەڵبستێت بە گۆڕینی بە بێ ئەوەی دەرئەنجامەکانی ئەو گۆڕینە لەبەرچاوبگرێت. بەڵام گەر جموجوڵ و چالاکی سیاسی لە نێوان گرووپە جیاوازەکانی عێراقدا لە ئارادا بێت و هەموولا هاوڕابن لەسەر گۆڕینی سەرکردەی ولاتەکە ئەوا نەك هەر ولاتە یەکگرتووەکانی ئەمەریکا و ولاتانی دیکەی جیهان سەرکردە نوێیەکە قبوول دەکەن و دانی پێدا دەنێن بەڵکو بە هەنگاوێکی گەورەی بەروپێشچوونیشی لە قەڵەم دەدەن بۆ بنیاتنانی ئایندەی عێراق. گەر گۆڕانەکە بەهۆی هێزە دەرەکییەکانەوە بێت و بە شێوەیەکی توندوتیژانە رژێمەکە بڕوخێنرێت ئەوا ئەمە دەبێتە شکستێك کە دەرئەنجامی کاولکاری لێدەکەوێتەوە بۆ ئەو هەولانەی پێویستە بخرێنەگەڕ بۆ باشترکردن و بەروپێشبردنی بارودۆخەکە. ئەوەی خەڵکی عێراق لێی نائومێدن ئەوەیە پشتیوانییەکی بەربلاو نیە بۆ کارەکانی حکوومەت بۆ ولاتەکە پێکەوە پەیوەست بکرێتەوە، تاکە بەدیل ئەوەیە بەرپرسەکانی ناوچە دیاریکراوەکانی عێراق ئەوە رابگەیەنن کە بە لای کەمەوە حکوومەت لە ناوچەکەی مندا لە خەمی دابینکردنی خواست و پێداوێستیەکانی دانیشتوانی ناوچەکەیە و پشتیوانیان لێدەکات و رێزیان لێدەگرێت لە بری ئەوەی بەرپرسەکانی ئەم حکوومەتە لە هەوڵی پتەوکردنی دەسەڵات و زۆرکردنی داهاتەکانیاندا بن، وە بە شێوەیەك رەفتار دەکات کە بە راستی لە بەرژەوەندی ئایندەی عێراقدایە. گەر پیاوانی پۆلیس و سەربازانی سوپا و بەرپرس و کاربەدەستە مەحەلییەکان و سەرکردە ئاینییەکان هەموویان بەم کارە هەڵبستن، نەك هەر عێراق بەرەوپێشەوە دەچێت بەڵکو مالیکیش دەتوانێت لە ئایندەیەکی نزیکدا بە شێوەیەکی کاراتر کاروبارەکان هەڵبسوڕێنێت و، ئەو کاتە سیستمێکی دادوەرانەش پێکدەهێنرێت بۆ هەڵبژاردنی ئەو کەسەی جێی مالیکی دەگرێتەوە. بەڵام گەر بەرپرسیارییەتی ئەم گۆڕانە بخرێتە ئەستۆی ولاتە یەکگرتووەکانی ئەمەریکا ئەوا دەبێتە هەنگاوێك هەڕەشەی لەباربردنی هەموو پێشکەوتنانە دەکات کە بەدەستهاتوون و دەبێتە خیانەتێك لەو قوربانیانەی بوێرانە داویانە.

مالیکی لە پێگەیەکدا ناتوانێت بارودۆخەکە باشتر بکات بەڵام بە دڵنیاییەوە دەتوانێت خراپتری بکات

***هەستێك لە ناو دانیشتوانی هەرێمی کوردستاندا دروست بووە کە سەرۆك وەزیرانی عێراق خوازیاری ئەوەبووە تورکیا هێرش بکاتە سەر هەرێمە و ئاسایش و ئارامی ئەم ناوچەیە بشێوێنێت؟**

- گەر بەڕاشکاوی بدوێم ئەوا ئێمە بە راستی نیگەران بووین لەوەی ئەو هێرش و داگیرکارییە رووبدات کە دەرئەنجامەکەی روودانی کاولکاری دەبوو لە رووی سیاسی و مادییەوە، ئەوە نەك هەڕەشە و مەترسی بوو لەسەر ناوچەیەکی دیاریکراوی عێراق بەڵکو بۆ سەر تێکڕای ولاتەکەش، هەرچەندە هێشتا بە تەواوەتی مەترسییەکە نەڕەویوەتەوە و هێشتا بارودۆخەکە لەرزۆك مەترسیدارە. بەڵام تا رادەیەك زۆر هەستێکی ئاسودەی هەیە بەوەی پێشکەوتووترین و سەقامگیرترین ناوچەی عێراق کە دەکرێت ببێتە نموونە بۆ تێکڕای عێراق رووبەڕووی ئەم کاولکارییە نەبووەو و بارووۆدخەکە پتر هەڵکشانی بەخۆوە نەبینی، بەشێکی زۆری ئەوەش بۆ دان بە خۆداگرتن و ئارامی و ژیری و بوێری کوردەکان دەگەڕێتەوە کە خۆیان وەك هاوبەشێکی گرنگ و هەستیاری بنیاتنانی ئایندەی عێراق دەبینن و، رەنگە ئێوە لە من باشتر بزانن کە بۆی هەیە بارودۆخەکە بە رەوتێکی خێرا بگۆڕێت و ئاراستەیەکی مەترسیدار وەربگرێت و، مالیکی لە پێگەیەکدا گەر نەتوانێت بارودۆخەکە باشتر بکات بە دڵنیاییەوە دەتوانێت خراپتری بکات و، ئەوە یەکێکە لەو شتانەی ولاتە یەکگرتووەکانی ئەمەریکا و ولاتانی دیکەی جیهان لە نزیکەوە چاودێری دەکەن.

●●● گەورەترین پرسیار ئەوەیە نرخی لادان و گۆڕینی کەسێک کە جڵەوی حکوومڕانی بەدەستەوەیە چەندە بە بەراورد بە هێشتنەوەی ئەو کەسایەتییە و پەرەپێدانی دامەزراوەکانی حکوومڕانیکردن ●●●

●●● کوشتنی سەرۆکی ڤێتنام بووە خاڵێکی وەرچەرخان لەو ولاتەدا و دواتر بارودۆخەکە لە کۆنترۆڵ دەرچوو ●●●

●●● رەنگە ئەو سەرکردەیەی حکوومڕانێتی دەکات کەسێکی شایستە نەبێت بۆ سەردەمی خۆی بەڵام ناکرێت ئەمەریکا هەڵبستێت بە گۆڕینی بە بێ ئەوەی دەرئەنجامەکانی ئەو گۆڕینە لەبەرچاوبگرێت ●●●

له هەڵبژاردنەکـ
ژەنرال موشەرەف هەوڵـ
شەرعیەت بە کودەتا

ـانی پاکستاندا
ـدەدات سندوقی هەڵبژاردن
سەربازییەکەی بدات

لە مانگی نۆڤمبەری رابردوو لەو کاتەی لە پاکستان باری نائاسایی راگەیێنرابوو، بێجگە لە حوکمی عەسکەری هیچ حوکمێکی دیکە لە پاکستان دەسەڵاتی نەبوو، ژەنراڵ پەرویز موشەرەف بەرگە سەربازییەکانی داکەند و بەرپرسیاریەتی فەرماندەی گشتی هێزە چەکدارەکانی سپارد بە ژەنراڵ ئەشفەق کیانی جێگری پێشووی فەرماندەی هێزە چەکدارەکان.

پرۆفیسۆر سەید مینا جولحەسەن

موشەرەف بەم سیناریۆیە ویستی ئەوە پیشانی جیهان بدات کە حوکمی هەشت ساڵەی لە پاکستان کۆتایی هات و ئێستا پاکستان ئامادەباشە بۆ ئەوەی هەڵبژاردنە نیشتمانییەکانی سەرەتای ساڵی داهاتوو "کە بڕیارە لە ٢٠٠٨/١/٨ بەڕێوە بچێت"، بەشێوەیەکی دیموکراسییانە ئەنجامبدات.

هەڵبژاردن و باری نائاسایی وڵات

دیموکراسی و بونیادی دامەزراوەی سیاسی بۆ گەشەپێدان و خۆشگوزەرانی هاووڵاتیان ئەگەر هێندە ئاسان بوایە بە دەنگدان و دانانی سندوقی هەڵبژاردن بهاتایەدی، ئەوا ئێستا هەموو دەوڵەتانی جیهان پارچەیەک بوون لە دیموکراتی و لیبرالی، بەڵام مێژووی سیاسی وڵاتانی هاوشێوەی پاکستان ئەو راستییەی سەلماندووە کە بەبێ بوونی زەمینەی لەبار و تێگەیشتنی تەواوی سەرکردەکان بۆ حوکمڕانی مەدەنی و دیموکراتی و سەروەری یاسا، ئەوا دەنگدان و سندوقی هەڵبژاردن چاوەڕێی هەموو شتێکی لێدەکرێت، تەنیا سیستەمێکی دیموکراسی نەبێت، لەم بازنەیەدا، زۆر زەحمەتە مەزندەی ئەوە بکرێت هەڵبژاردنەکانی پاکستان گۆڕانکارییەکی ئەوتۆ لە ژیانی سیاسی ئەو وڵاتەدا دروست بکات.

حوکمڕانی موشەرەف تەنیا لە ساڵی "٢٠٠٧"دا

هەڵسەنگاندن و راوەستان لەسەر چۆنیەتی حوکمڕانی ژەنراڵ موشەرەف لە ساڵی ٢٠٠٧، خاڵێکی زۆر گرنگە بۆ خوێندنەوەی پرۆسەی هەڵبژاردنەکە، کە هەفتەی داهێ بەڕێوە دەچێت، زنجیرەی رووداوەکان بەم شێوەیە حوکمڕانی ساڵی "٢٠٠٧" موشەرەف دیاریدەکات:

١- لە مارتی ساڵی ٢٠٠٧ ژەنراڵ موشەرەف زۆر بە توندی ناڕەزایی رێکخراوەکانی کۆمەڵگەی مەدەنی پاکستانی دامرکاندنەوە، ئەم ناڕەزایی دەربڕینە کە لەلایەن پاکستانەوە سەرپەرشتی دەکرا، بۆتە هۆکاری ئەوەی کە موشەرەف سەرۆکی دادگای باڵا و چەند ئەندامێکی دادگای باڵا دووربخاتەوە. بەمەش سەلماندنی لە پاکستاندا دادگای باڵا هیچ دەسەڵاتێکی نییە و، دامەزراوەیی دادوەری هیچ سەربەخۆییەکی نییە و لە پاکستاندا تەنیا یەک حوکمڕانی شەرعیەتی هەیە کە ئەویش حوکمڕانی رژێمی عەسکەرتارییە کە بە رێگەی کودەتای سەربازی هاتۆتە دەسەڵات، ئەم رەفتارەی موشەرەف بووە هۆکاری ئەوەی بەرەی ئۆپۆزسیۆن بەشێوەیەکی نهێنی فراوانتر بێت.

٢- لە مانگی تەموزی ٢٠٠٧ هێزەکانی پاکستان زۆر بە توندی هێرشیان کردە سەر مزگەوتی سوور، ئەم کارەی هێزە چەکدارەکان بووە هۆکاری ئەوەی:

أ- میلیشیاکانی خێڵەکانی پاکستان سنووری دەسەڵاتیان فراوان بێت و بە ئاشکرا وەک هێزی چەکداری دەربکەون و تەحدای حکومەتی عەسکەری موشەرەق بکەن.

ب- ئەم بارە ئاڵۆزە بووە زەمینەیەکی لەبار بۆ گروپە تیرۆریستییەکانی ناو پاکستان و ئەوانەشی لە سنوورەکانەوە دێنە ناو پاکستان دروست بێت، بەمەش ژمارەی کاری تیرۆریستی زیاتر بێت و حکوومەتی پاکستانیش لە ئاستیدا دەستەوەستان بێت.

٣- راگەیاندنی باری نائاسایی و پیادەکردنی حوکمی عورفی عەسکەری، واتە نەمانی دەسەڵاتی سیاسی و سەروەریی یاسا لە وڵاتدا و هەموو پرەنسیپەکانی بەڕێوەبردنی دەوڵەت ملکەچ دەبێت بۆ حوکمی سەربازی ژەنراڵەکان ئەم حاڵەتەش کە تا ٢٠٠٧/١٢/١٦، واتە هەتا ٢٢ رۆژ پێش ئەنجامدانی هەڵبژاردن، ئاماژە نییە بۆ ئەوەی کە پاکستان گەڕاوەتەوە بۆ باری ئاسایی و حوکمی عەسکەری کۆتایی هات، بەڵکو ئێستا پاکستان لە هەموو کاتێک ناسەقامگیرترە و هەوڵە تیرۆریستەکانی یەکدوو هەفتەی رابردوو شاهیدی حاڵی ئەو بارە نائاساییەن، بەڵام ژەنراڵ موشەرەف کە ماوەی مانگێکە بەرگە سەربازییەکانی فڕێداوە و بەرگی مەدەنی لەبەرکردووە، دەیەوێت بە رێگەی سندوقی دەنگدان کودەتایەکی دیکە ئەنجامبدات و شەرعیەت بۆ حوکمڕانییە سەربازییەکەی وەربگرێت.

٤- سوکایەتی کردن بە سەرکردایەتی پارتە ئۆپۆزسیۆنەکان، بەتایبەتی نەواز شەریف سەرۆک وەزیرانی پێشوو سەرۆکی کۆمەڵی ئیسلامی پاکستان MPL و هەروەها بەنازیر بۆتۆی سەرۆک وەزیرانی پێشووتری پاکستان و سەرۆکی پارتی گەلی پاکستان "ppp"، کە تا ئێستاش بە راشکاوی ئەوە روون نییە ئەم دوو پارتە بەشداری هەڵبژاردن نەکەن یان دەکشێتەوە. بەڵام بەپێی مەزندەی چاودێرانی بارودۆخی پاکستان، ئەگەر گوشار نەخرێتە سەر پەرویز موشەرەف بەوەی هەڵبژاردنەکان لە ئاستی ستاندەری نێودەوڵەتی بێت و چاودێری نێودەوڵەتی بۆ چاودێریکردنی هەڵبژاردنەکان بەشداری نەکەن، ئەوا زۆر زەحمەتە ئەم هەڵبژاردنە کاریگەری لەسەر ئایندەی پاکستان دروست بکات.

٥- رژێمی عەسکەرتاری موشەرەف بنکەیەکی جەماوەری فراوانی نییە، لە ماوەی هەشت ساڵی رابردوودا بە حوکمی ئاگر و ئاسن و لە

ژێر پەردەی شەڕی دژە تیرۆر و راگرتنی سەقامگیری پاکستان، بە دەستێکی ئاسنین دژی هەر دەنگێك راوەستاوە کە لەگەڵ حوکمڕانییە سەربازییەکەی یەکنەگرێتەوە، هەر بۆیە تەنیا هێزێك کە موشەرەف گرەوی لەسەر بکات هێزە چەکدارەکانی پاکستانە نەك جەماوەری پاکستان، هەر بۆیە مەترسی سەرەکی لێرەدا ئەوەیە سندوقەکانی دەنگدان لەژێر گوشاری هێزە چەکدارەکاندا ببینن.

لەژێر دەسەڵاتی حوکمڕانی عەسکەرتارییدا میدیا ئازادبوونی نییە ئێستا لە پاکستان ئازادی رادەربڕین سنووردارە، بەتایبەتی لەو بارودۆخەی کە دەبێتە باری نائاسایی، پاکستان دەبێتە بازنەیەکی داخراو و دابڕاو لە کۆمەڵگەی نێودەوڵەتی و هەر دەسەڵاتێکیش لە میدیای ئازاد بترسێت و ئازادی رادەربڕین پێشێل بکات چاوەڕێی رەفتاری دیموکراسییانەی لێ بکرێت.

لە گریمانەی بەڕێوەچوونی هەڵبژاردنێکی ئازاد و عادیلانە لە پاکستاندا

هەڵبژاردنی ئازاد و عادیلانە لە وڵاتانی پاکستان و هاوشێوەی پاکستاندا هەرگیز بەو ئاستە بەڕێوەناچێت، دامەزراوەی لیبرال دیموکراتی بەرهەم بهێنێت، بەڵام ئەگەر وەك گریمانەیەکی سیاسی باس لەو زەمینەیە بکەین کە ئەم جۆرە هەڵبژاردنەی تیایدا ئەنجامدەدرێت، ئەوا پێویستە پەروێز موشەرەف ئەم هەنگاوانەی هەڵبگرتایە:

-١ کۆتایی هێنان بە باری نائاسایی، واتە لەسەر ئەرزی واقیع بارودۆخی پاکستان ئاسایی بکرایەوە و هاووڵاتییانی پاکستان متمانەیان بە ئاسایکردنەوەی بارودۆخەکە هەبوایە، نەك باری نائاسایی کۆتایی پێهێنراوە، بەڵام بارودۆخەکەش لەسەر ئەرزی واقیع ئاسایی نییە.

-٢ ئازادکردنی سەرجەم بەندکراوە سیاسییەکان کە بێگومان لە وڵاتێکدا بەندی سیاسی بە ژمارەیەکی یەکجار و زۆر، لە تەواوی لایەنە ئۆپۆزسیۆنەکان هەبێت و لە قەفەزکراین، ئەوا دەنگە جیاوازەکان

کپکراونەتەوە و، ئەم پرۆسەیەش کە بەبێ بەشداری ئەو دەنگانە بەڕێوەبچێت بێجگە لە سیناریۆیەك هەرگیز پرۆسەی دیموکراسی نابێت.

-٣ فەراهەمکردنی زەمینەی لەبار بۆ بەشداری لایەنە سیاسییەکان بۆ بەشداری تەواو لە هەڵبژاردن و تەرخانکردنی بودجەی یەکسان بۆ پروپاگەندەی هەڵبژاردن کە بێگومان ئەمەش لە پاکستان بوونی نییە و لە ماوەی ئەم هەفتەیەشدا ئەمە ناکرێت.

-٤ لابردنی ئاستەنگەکان لەبەردەم میدیای ئازاد.

-٥ رێگەدان بە چاودێری نێودەوڵەتی و پابەندبوون بە بنەماکانی ستاندەری نێودەوڵەتی بۆ ئەم هەڵبژاردنە.

-٦ بێ لایەنی لیژنەی باڵای هەڵبژاردنەکان، کە تا ئێستا بێجگە لە موشەرەف هیچ لایەنێکی سیاسی بە تەواوی لە ئەدای لیژنەی باڵای هەڵبژاردن رازی نییە.

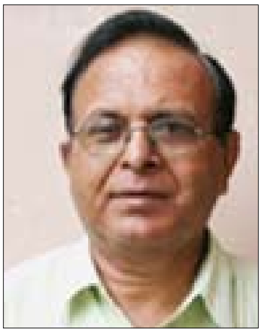
پرۆفیسۆر سەلیم کیدەوەی

بایەخی هەڵبژاردنەکانی پاکستان مەترسی سەرنەکەوتنی ئەم پرۆسەیەیە

رۆژئاوا بە گشتی و ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمەریکا بەتایبەتی، باشترین مۆدێل بۆ دیموکراسی لە وڵاتانی ئیسلامیدا، بە مۆدێلی دیموکراسی تورکیا دەزانێت و ئەگەر هەر دەوڵەتێکی ئیسلامی بتوانێت بەهاوشێوەی تورکیا پرۆسەی دیموکراسی بەڕێوەبەرێت، ئەوا ئەمەریکا وەك هەنگاوێکی پۆزەتیڤ پێشوازی لێدەکات، ئەمە لە کاتێکدا هەموو رۆژانە گوێبیستی ئەوە دەبێت کە ئاستی دیموکراسییەتی تورکیا بەپێی پێوەرەکانی کۆبنهاگن چەند لاسەنگە و تا ئێستاشی لەگەڵدابێت حکوومەتە یەك لە دوا یەکەکانی تورکیا نەیانتوانیووە بچووکترین هەنگاو بەرەو جێبەجێکردنی ئەو پێوەرانە هەڵبگرن کە بریتییە لە هەموارکردنی ماددەی (٣٠) دەستوور کە تایبەتە بە ئازادی رادەربڕین لە تورکیادا و هەتا ئێستاش سیمای حوکمڕانی لە تورکیا سیمای ژەنراڵە سەربازییەکانە.

ئەگەر ئەم حاڵە سلبییەی دیموکراتی وەك مۆدێلێك بۆ پاکستان وەربگرن، ئەوا سەرکەوتنی پرۆسەی هەڵبژاردن بە پێوەری مۆدیلی تورکیا دەپێورێت، بەڵام دیسان، ئەم پێوەرەش بۆ پاکستان پێوەرێکی قورسە و مەزەندە ناکرێت ئاستی هەڵبژاردنەکانی پاکستان وەك هەڵبژاردنەکانی تورکیا بەڕێوە بچێت، لەم حاڵەتە بایەخی هەڵبژاردنەکەش دەکەوێتە ژێر کۆمەڵێك پرسیار کە گرنگترینیان ئەوەیە ئایا ئەمەریکا و رۆژئاوا لە نێوان دیموکراسی و سەقامگیری کامیان هەڵدەبژێرین؟ لەم هاوکێشەیەدا کە هیچ گومانی تێدا نییە سەقامگیری شانسی گەورەتری دەبێت و دەبێتە هۆکاری ئەوەی جارێکی دیکە پێگەی موشەرەف بەهێزتربێت و هەر سوپا دەسەڵاتی یەکەم دەبێت، بەڵام ئەمجارەیان بە پۆشاکی مەدەنییەوە نەك بە بەرگی سەربازییەوە.

بۆ زیاتر بەدواداچوونی ئەم باسە گوڵان پەیوەندی بەم بەڕێزانە کرد.

-١ پرۆفیسۆر سەید مینا جولحەسەن لە زانکۆی کاراچی لە پاکستان

-٢ پرۆفیسۆر سەلیم کیدەوەی لە زانکۆی جەواهیر لال نەهرۆ لە هیندستان

گوڵان وێڕای ئەوەی سوپاسی بەشداری ئەو دوو بەڕێزە دەکات، بەڵام لە هەمانکاتدا بە خوێنەرانی خۆی رادەگەیەنێت کە ئەم دوو بۆچوونە دووبۆچوونی جیاوازن و دەربڕی رەنگدانەوەی واقیعی

پرۆفیسۆر سەید مینها جولحەسەن لە زانكۆی كاراچی پاكستان بۆ گوڵان:

هەڵبژاردن
دەسەڵاتی موشەرەف كەمناكاتەوە

■ پرۆفیسـۆر سەید مینها جولحەسەن كە ئێستا ئوستادی مێژووە و لە زانكۆی كاراچی پسپۆر و تایبەتمەندە لە بزاڤی رزگاریخوازی پاكستان و گەشەسەندنی سیاسەت لە پاكستان لە ١٩٤٧- تا ئێستا، نامەی دكتۆراكەی لە زانكۆی واشنتۆن ئامادە كردووە و تێزی نامەكەشی بەناونیشانی حوكمڕانی پاكستان لە سەردەمی عەبدولقەیوم خان ١٩٣٧-١٩٥٣.

سەبارەت بە بارودۆخی پاكستان و رەوتی بەرەوپێشەوەچوون و ئامادەكاری سیاسی بۆ هەڵبژاردنەكانی پاكستان، گوڵان پەیوەندی بە پرۆفیسۆر سەید مینا جولحەسەن كرد و لە دیمانەیەكی تایبەتدا بەمجۆرە رای خۆی بۆ گوڵان خستەڕوو.■

دەرئەنجامی هەڵبژاردنەكان هەرچیەك بن
دەسەڵاتی ڕاستەقینە هەر لە دەستی موشەڕەفدا دەمێنێتەوە

*** بڕیار وایە لە مانگی كانونی دووەمی داهاتوودا هەڵبژاردنە نیشتمانییەكان بەڕێوەبچن كە بە یەكەم پرۆسەی دیموكراتی لە قەڵەم دەدرێن لە دوای هەشت ساڵ لە حكومڕانێتی سەربازی، رەنگدانەوە و كاردانەوەی ئەم هەڵبژاردنانە لەسەر داهاتووی پاكستان چی دەبێت؟**

- من پێم وایە دەرئەنجامی هەڵبژاردنەكان هەرچیەك بن ئەوا دەسەڵاتی راستەقینە هەر لە دەستی جەنەراڵ موشەرەفدا دەمێنێتەوە. ئەگەری گەورە ئەوەیە ئەو پێكهاتەیەی پەرلەمان كە لە دەرئەنجامی هەڵبژاردنەكانەوە دەكەوێتەوە بە چەشنێك بێت كە هیچ پارتێك لە پێگەیەكی ئەوتۆدا نەبێت كە بە تەنها حكومەت پێكبهێنێت وهەڵبسوڕێنێت لەبەر ئەوە ڕەنگە دەسەڵاتی ڕاستەقینە هەر لە دەستی موشەڕەفدا بمێنێتەوە. لەم ساتەدا پێدەچێت مەسەلەكە بەو شێوەیە بێت، هەر ئەمەش وای لێكردووە كە گەرەنتی ئەوە بكات كە بە لای كەمەوە بۆ پێنج ساڵی داهاتوش لە دەسەڵاتدا بمێنێتەوە. لە مێژوی پاكستاندا سەرۆكێك بەدیناكەیت كە بە هۆی بەكارهێنانی هێزی سەربازییەوە هاتبێتە سەردەسەڵات و دواتر بە هۆی دەرئەنجامی هەڵبژاردنەكانەوە لە دەسەڵات دوورخرابێتەوە.

موشەرەف لە ژێر گوشاردا
وەك سیاسییەكی مەدەنی رەفتار دەكات

***مانگی ڕابردوو جەنەراڵ پەروێز موشەرەف جل و بەرگی سەربازی دانا و بەرپرسیارێتی سەربازی سوپای وڵاتەكەی بە جەنەراڵ ئەشفەق كیانی سپارد، پێت وایە ئەم رەفتارەی سەرۆك موشەڕەف دەگۆڕێت لە سەركردەیەكی سەربازییەوە بۆ سیاسییەكی مەدەنی؟**

- من دڵنیانیم لەوەی وەكو سیاسییەك ڕەفتار و هەڵس و كەوت دەكات، بەڵام ئەوەی روونە ئەوەیە موشەڕەف خوازیاری ئەوەیە وەك سیاسییەك درێژە بە ململانێ و ركابەری بدات، هەر ئەمەش وای لێكرد دەست لە پۆستی فەرماندەی دەستەی ئەركانی سوپا هەڵبگرێت لەبەر ئەوەی رووبەڕووی ڕەخنەیەكی زۆر دەبۆوە. هەروەها ئەو بەڵێنی بە دادگای باڵای وڵاتەكە دابوو كە ئەم پۆستە جێبهێڵێت هەر ئەمەش هۆكاری ئەوەیە كە بووە سەرۆكێكی مەدەنی.

تاوەكو موشەڕەف لە ناو هاوكێشەكەدا بێت

ئەوا ئەگەری گۆڕانی بارودۆخەکە کارێکی پێشبینی نەکراوە

*** هەروەك ئاشکرایە ئیدارەی ئەمەریکا بە سەرۆکایەتی جۆرج بۆش پەیوەندیگەلێکی بەهێزی لە گەڵ حکومەتەکەی پەروێز موشەڕەفدا هەیە، ئێستاش ئەگەری گۆڕینی موشەڕەف لە ئارادایە ئەگەر سەرۆکێکی نوێ لە پاکستاندا جڵەوی کاروباری گرتەدەست ئایا سیاسەتی ئەمەریکا چ گۆڕانێکی بە سەردادێت لە ڕوی پشتیوانیکردن لە دامەزراوەی سەربازی و سوپای پاکستان بۆ درێژەپێدانی شەڕی دژە تیرۆر؟**

من پێم وانیە ئەگەرێکی وا لە ئارادابێت. تاوەکو موشەڕەف لە ناو هاوکێشەکەدا بێت ئەوا ئەگەری گۆڕانی بارودۆخەکە کارێکی پێشبینی نەکراوە. حاڵی حازر پەروێز موشەڕەف ڕایگەیاندوە کە ڕێگە بە چاودێرە نێودەوڵەتیەکان دەدات تاوەکو چاودێری چۆنیەتی بەڕێوەچوونی هەڵبژاردنەکان بکەن. من پێم وانیە لەم بڕیار و بەڵێنەشی پاشگەزببێتەوە لە بەر ئەوەی کاریگەری و ڕەنگدانەوەیکی خراپی دەبێت لەسەر میسداقیەت و راستگۆی خۆی. لە لایەکی دیکەوە هەردو پارتەکەی نەواز شەریف و بەنازیر بۆتۆ بڕیاری بەشداریکردنیان لە هەڵبژاردنەکاندا داوە و ئەگەری ئەوە نیە بڕیارەکەیان بگۆڕن.

***هەڵبژاردنەکان پاکستان هەنگاوێگن بەرەو دەسەڵاتی دیموکراسی و دوورکەوتنەوە لە حکومڕانێتی سەربازی، ئایا چ شتێك زەمانەتی ئەوە دەکات ئەم پرۆسەیە نەبێتە هۆی ناسەقامگیرکردنی پاکستان؟**

- پرۆسەی بە دیموکراتیکردن پرۆسەیەکی سەخت و دوورودرێژە. بە تێڕوانینی هەرچەندە ئەم هەڵبژاردنانە هەڵبژاردنی بێ کەم و کورتی نین و ڕەنگە ململانێیەکی راستەقینەشی تێدا بەدینەکرێت بەڵام دەکرێت بە هەنگاوێك بۆ پێشەوە لە قەڵەمی بدەین. هەروەها حاڵی حازر موشەڕەف دەستی لە فەرماندەی دەستەی ئەرکانی سوپای وڵاتەکە هەڵگرتووە، کە بە دڵنیاییەوە دەبێت دەسەڵات لە گەڵ هەندێك لە حکوومەتە هەڵبژێردراوەکەدا دابەش بکات، ئەم دابەشکردنی دەسەڵاتەش گۆڕانکاری ئیجابی لێدەکەوێتەوە.

لە بلوجستان کێشە و گرفت هەیە و ڕەنگە چەند بڕیارێکی سەخت لەو ناوچانەدا وەربگیرێت بەڵام نەک لەسەر ئاستی نیشتمانی

*** هەروەك دەزانین کە پیادەکردنی حوکمی سەربازی و سەپاندنی باری لە ناکاو بونەتە خەسڵەتی حکوومڕانێتی موشەڕەف، کە ڕاگەیاندنی باری لە ناکاو درێژەی کێشا تاوەکو ١٦ کانونی یەکەم. ئایا ئەگەری ئەوە لە ئارادانیە لە کاتی هەڵبژاردنەکاندا پەنا بۆ سەپاندنی باری لە ناکاو ببرێتەوە؟ ئەگەر وەڵامەکە بەڵێیە ئەو کاتە چۆن هەڵبژاردنەکان بەڕێوەدەچن؟**

- حاڵی حازر باری لە ناکاو هەڵوەشێنراوەتەوە ئەمە یەك. دوەم شت ئەوەیە کە تەنها لە چەند ناوچەیەکی دیاریکراوی وەك بلوجستان کێشە و گرفت هەیە کە پێم وانیە ئەوە دەبێتە هۆی سەپاندنی باری لە ناکاو لە سەر ئاستی نیشتمانی، ڕەنگە چەند بڕیارێکی سەخت لەو ناوچانەدا وەربگیرێت بەڵام نەك لەسەر ئاستی نیشتمانی.

دەرئەنجامی هەڵبژاردنەکان

کاریگەریان لە سەر کەمکردنەوەی دەسەڵاتی موشەڕەف نابێت

*** ئێمە دەزانین ئەمەریکا چەندین بەرژەوەندی گرنگی لە پاکستاندا هەیە، ئایا هەڵوێست و سیاسەتی وڵاتە یەکگرتووەکانی ئەمەریکا چی دەبێت لە ئاست پاکستاندا لە دوای ئەنجامدانی هەڵبژاردنەکان؟**

- نیگەرانی سەرەکی وڵاتە یەکگرتوەکانی ئەمەریکا بریتیە لە موشەڕەف و سیاسەتی موشەڕەف لە ئاست ئەمەریکادا. من دەتوانم ئەوەت پێ بڵێم کە دەرئەنجامی هەڵبژاردنەکان کاریگەریان لە سەر کەمکردنەوەی دەسەڵاتی موشەڕەف نابێت، هەر لەبەر ئەوە بەرژەوەندیەکانی واشنتۆن دوچاری مەترسی نابێت لەبەر ئەوەی موشەڕەف هەروەك خۆی دەمێنێتەوە و درێژە بە هەمان سیاسەتی پێشو دەدات لە ئاست ئەمەریکادا.

پەروێز موشەڕەف بە مەرسومێک چۆنییەتی بڕیاردانی لە بارەی چەکە ناوکییەکانی خستۆتە ژێر کۆنترۆڵی خۆیەوە

*** گەر نەواز شەریف جڵەوی دەسەڵاتی گرتەدەست ئایا چ گۆڕانکاریەك لە سیاسەتی پاکستاندا ڕودەدات لە ئاست ئەمەریکادا؟**

- من پێم وانیە هیچ سەرکردەیەکی هەڵبژێردراو بتوانێت گۆڕانکاری گەورە و بەرچاو بهێنێتەدی، لەبەر ئەوەی پەروێز موشەڕەف بە مەرسومێك چۆنیەتی بڕیاردانی لە بارەی چەکە ناوکییەکانی پاکستانەوە خستۆتە ژێر کۆنترۆڵی خۆیەوە. بەو پێیە ئەوەی پەیوەندی بە پرۆسەی بڕیارسازیەوە هەبێت ئەوا دەرئەنجامی هەڵبژاردنەکان گۆڕانکاری گەورە ناهێننە ئاراوە. لەبەر ئەوە تا موشەڕەف لە گۆڕەپانەکەدا بێت ئەوا درێژە بە هەمان سیاسەتی پێشو دەدات.

●●●

موشەڕەف خوازیاری ئەوەیە وەک سیاسییەک درێژە بە ململانێ و رکابەری بدات، هەر ئەمەش وای لێکرد دەست لە پۆستی فەرماندەی دەستەی ئەرکانی سوپا هەڵبگرێت لەبەر ئەوەی ڕووبەڕووی ڕەخنەیەکی زۆر دەبۆوە

●●●

●●●

نیگەرانی سەرەکی وڵاتە یەکگرتوەکانی ئەمەریکا بریتیە لە موشەڕەف و سیاسەتی موشەڕەف لە ئاست ئەمەریکادا

●●●

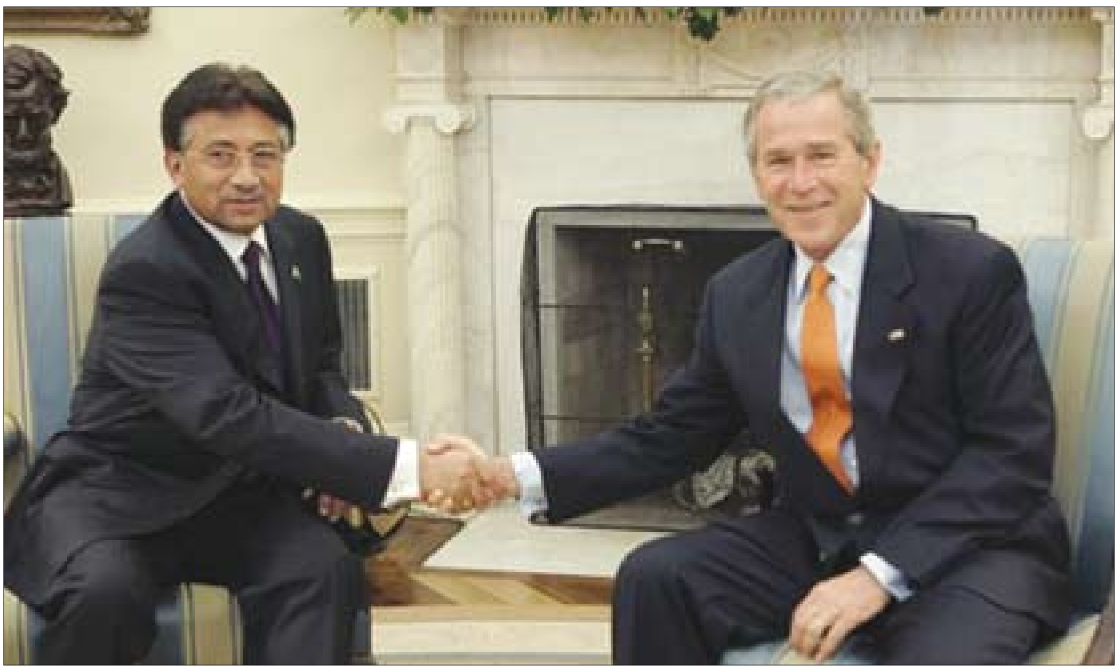

●●●

تەنها لە چەند ناوچەیەکی دیاریکراوی وەک بلوجستان کێشە و گرفت هەیە کە پێم وانیە ئەوە دەبێتە هۆی سەپاندنی باری لە ناکاو لە سەر ئاستی نیشتمانی

●●●

پرۆفیسۆر سەلیم کیدەوەی لە زانکۆی جەواهیر لال نەهرۆی هیندستان بۆ گوڵان:

تەنیا ڕێگە بۆ مانەوەی موشەرەف لە دەسەڵاتدا، هاوپەیمانیە لەگەڵ پارتە سەرەکییەکاندا

پرۆفیسۆر سەلیم کیدەوەی ئوستادی پەیوەندییە نێودەوڵەتییەکانە لە زانکۆی جەواهیر لال نەهرۆ لە هیندستان و پسپۆر و تایبەتمەندە لە پەیوەندییە نێودەوڵەتییەکان و سیاسەتی ناوخۆی پاکستان و چەندین کتێبی هەیە لەوانە:
١- ئیسلام و ئەمەریکا و باشووری ئاسیا
٢- پەیوەندییەکانی ئیندۆ سۆڤیەتی و روسیا و نیودەلهی
٣- جواهیر لال نەهرۆ و سیستەمی نوێی جیهان.
هەروەها پرۆفیسۆر کیدەوەی چەندین توێژینەوە و دیراساتی لەسەر کێشەی کشمیر هەیە کە تا ئێستاش کێشەیەکی هەڵواسراوە لە نێوان هیندستان و پاکستاندا.
بۆ قسەکردن لەسەر باری ناوخۆی پاکستان و هەڵبژاردنەکانی داهاتووی پاکستان گوڵان پەیوەندی بە پرۆفیسۆر کیدەوەی کرد و بەڕێزی بەمجۆرە رای خۆی بۆ گوڵان دەربڕی.

موشەرەف لە ژێر فشاری نێوخۆیی و نێودەوڵەتیدا دەبێت وەک کەسایەتییەکی سیاسی و مەدەنی رەفتار بکات

***مانگی ڕابردو جەنەراڵ پەروێز موشەرەف جل و بەرگی سەربازی دانا و بەرپرسیارێتی سەربازی سپارد بە جەنەراڵ ئەشفەق کیانی، پێت وایە ئەم ڕەفتارە سەرۆك موشەڕەف دەگۆڕێت لە سەرکردەیەکی سەربازییەوە بۆ سیاسییەکی مەدەنی؟ هەروەها ئایا پێت وایە سەرۆك موشەڕەف کە جەنەراڵێکی سەربازیە و لە ڕێی کودەتای سەربازیەوە هاتۆتە سەر دەسەڵات دەست لە دەسەڵات هەڵدەگرێت گەر لە هەڵبژاردنەکاندا سەرکەوتنی بەدەستنەهێنا؟**

- بەڵێ، لەبەر ئەوەی لە ژێر فشاری نێوخویی و نێودەوڵەتیدا دەبێت وەك کەسایەتییەکی سیاسی و مەدەنی ڕەفتار بکات، بەڵام بە دڵنیاییەوە بە پشتیوانی دامەزراوەی سەربازی وڵاتەکە. سەبارەت بەوەشی ئایا موشەرەف دەستبەرداری دەسەڵات دەبێت بە شێوەیەکی دیموکراسیانە من پێم وایە ئەوە دەوەستێتە سەر دەرئەنجامی هەڵبژاردنەکان گەر موشەڕەف توانیتی زۆرینەی دەنگەکان بەدەستبهێنێت ئەوا وەك سەرۆکێکی مەدەنی درێژە بە دەسەڵاتی خۆی دەدات. نمونەش هەیە لە مێژوی پاکستاندا کە دەتوانین ئاماژە بە یۆحان بکەین کە بە کودەتای سەربازی هاتە سەر حوکم و دواتر لە هەڵبژدارنەکاندا لە بەرامبەر محمد عەلی جەناحدا سەرکەوتنی بەدەستهێنا و وەکو سەرۆکێکی مەدەنی درێژەی بە دەسەڵاتی خۆیدا.

گومان لە پاکی و عەدالەتی هەڵبژاردنەکان هەیە

***لە دوای هەشت ساڵ لە حکوومڕانێتی سەربازی، بڕیار وایە لە مانگی کانونی دووەمی داهاتودا هەڵبژاردنە نیشتمانییەکان بەڕێوەبچن کە بە یەکەم پرۆسەی دیموکراتی لە قەڵەم دەدرێن،ئایا ڕەنگدانەوە و کاردانەوەی ئەم هەڵبژاردنانە لەسەر داهاتووی پاکستان چی دەبێت؟**

- من گومانم لە پاکی و عەدالەتی هەڵبژاردنەکان هەیە لەبەر ئەوەی دەستەی حکوومڕان هەمو شتێکیان خستۆتە ژێر کۆنتڕۆڵی خۆیانەوە، بەڵام بڕیارە ئەو هەڵبژاردنانە ئەنجام بدرێن کە بە دڵنیاییەوە کاریگەری لە سەر ژیانی سیاسی وڵاتەکە دەبێت. هەروەها هیچ گومان لەوەدا نیە کە دەبێتە هۆی بەهێزکردنی پرۆسەی بە

دیموکراتیکردن و حکوومڕانیکردن بە شێوەیەکی دیموکراسییانە.

لەوانەیە بەنازیر بۆتۆ
لەگەڵ موشەرەف ڕێکبکەوێت

***ئایا ئەگەری ئەوە هەیە کۆمەڵەی موسڵمانانی پاکستانی بە سەرۆکایەتی نەواز شەریف و پارتی گەلی پاکستانی بە سەرکردایەتی بەنازیر بۆتۆ بەرەیەکی یەکگرتوو پێکبهێنن بۆ لادانی پەروێز موشەرەف لە سەر تەختی دەسەڵات؟**

بەڵێ ئەوە یەکێکە لە ئەگەرەکان لەبەر ئەوەی خاڵی هاوبەش هەیە لە نێوان ئەو دو پارتەدا. هەروەها یەکێکی دیکە لە ئەگەرەکان بریتییە لەوەی یەکێك لەو دو پارتە لە گەڵ پەروێز موشەرەفدا ڕێکەوتن بکات ئەویش پارتەکەی بەنازیر بۆتۆیە.بەڵام گەورەترین کێشە ئەوەیە حکوومڕانێتی سەربازی لە ئارادایە و سەرۆك موشەرەف لە لایەن دامەزراوەی سەربازی وڵاتەکەوە پاڵپشتی لێدەکرێت. بۆ هێنانەدی دەسەڵاتێکی دیموکراسی ڕێککەوتنێکی هاوبەش لە نێوان پارتە سەرەکییەکانی وڵاتەکەدا کارێکی پێویستە و مەرجێکی سەرەکیە ئەگەرنا بارودۆخەکە گۆڕانکاری بەسەردا نایەت.

ئاستی جەماوەری موشەرەف دابەزیووە

***ئاستی پشتیوانی جەماوەری موشەرەف لە دابەزینەدایە، هۆکارەکەش بۆ دژایەتی سەرۆك موشەرەف دەگەڕێتەوە بۆ کۆمەڵگەی مەدەنی و لە سەر کارلادانی گەورە دادوەری دادگای باڵای وڵاتەکە کە کاریگەری لەسەر سەربەخۆی دەزگای دادوەری هەبو. پێویستە موشەرەف چ ڕێگا چارەیەك بگرێتەبەر بۆ بەدەستهێنانی پشتیوانی جەماوەری زیاتر؟**

- ئەو ڕەفتارانەی ئێوە ئاماژەتان پێکرد کاریگەری خراپی هەبوە لەسەر میسداقیەتی موشەرەف، باشترین ڕێگا ئەوەیە هاوپەیمانیەتیەك لە گەڵ یەکێك لە پارتە سەرەکییەکاندا ببەستێت کە ئەو پارتە خاوەنی بنکەیەك و پشتیوانییەکی جەماوەری بەرفراوان بێت.

***ئایا سیاسەتی ئەمەریکا چ گۆڕانێکی بە سەردادێت لە ڕوی پشتیوانیکردن لە دامەزراوەی سەربازی و سوپای پاکستان بۆ درێژەپێدانی شەڕی دژە تیرۆر؟**

- گومان لەوەدا نیە حکوومەتەکەی موشەرەف خاوەنی پەیوەندیگەلێکی باش و بەهێزە لە گەڵ ئەمەریکادا بەڵام گەر میسداقیەتی موشەرەف بە هۆی هەڵوێستی لە ئاست کۆمەڵگەی مەدەنی و ڕەفتارەکانی دیکەوە لاواز بو ئەوە

جێی سەرسوڕمان نیە ئیدارەی ئەمەریکا دەست لە پشتیوانیکردنی موشەرەف هەڵبگرێت و پشتگیری کەسێکی دیکە بکات کە خزمەتی بە بەرژەوەندییەکانی سیاسەتی ئەمەریکا بکات، لەبەر ئەوەی لە دواجاردا ئەمەریکا کەسێکی دەوێت کە بەڵێی بۆ بکات.

چەند ساڵێکە هەڵبژاردنی راستەقینە
لە پاکستان ئەنجامنەدراوە

***زۆرێك لە چاودێرە نێودەوڵەتییەکان نیگەران لەوەی نەتەوە یەکگرتووەکانی فشاری پێویست نەخاتە سەر پاکستان تاوەکو هەڵبژاردنەکان بە شێوەیەکی دیموکراسی بەڕێوەبچن و لە لایەن شارەزا نێودەوڵەتییەکانەوە چاودێری بکرێن، ئەمەش ئەگەری بەشدارنەبوونی پارتەکەی نەواز شەریف و بەنازیر بۆتۆ دەهێنێتە ئاراوە، ئایا بەشدارنەبوونی ئەم دو پارتە سەرەکییە چ کاردانەوەیەکی لەسەر پرۆسەکە دەبێت؟**

چەند ساڵێك دەبێت ئەم دو پارتە لە هەڵبژارنەکاندا بەشداریان نەکردوە، بەڵکو پارت و گروپە بچوکەکان بەشداریان دەکرد کە ململانێ و ڕکابەرایەتییەکی راستەقینەی تێدا نەبو. بە تێڕوانینی من بەشداربونی ئەم دو پارتە لە هەڵبژاردنەکاندا گرنگی و کاریگەریەکی زۆری دەبێت. هەربۆیە بە ڕوانین و لەبەرچاوگرتنی رابردووی پاکستان ئەوا هیچ زەمانەتێك لە ئارادانیە. لە ڕاستیدا مانەوە و درێژەکێشانی دیموکراسی دەوەستێتە سەر سروشتی پارتە سیاسیەکان و ئەو هاوپەیمانیەتییەی پێکی دەهێنن و کارایی و سەرکەوتوویی ئەو دەسەڵاتی لەم پرۆسەیە دەکەوێتەوە لە گەڵ ئاست و ڕاددەی ڕازیبوون و پشتیوانی جەماوەری لە پارتە دەسەڵاتدارەکە، لەبەر ئەوەی بە داخەوە حکوومڕانە مەدەنییەکان لە حکوومڕانە سەربازییەکان باشتر نەبونە، بۆ نمونە، پێشتر نەواز شەریف کاتێکی جڵەوی دەسەڵاتی گرتەدەست وەك دیکتاتۆرێك ڕەفتاری کرد.

بۆ ئەمریکا ئەوە گرنگە
دەسەڵاتی ئایندەی پاکستان دژی
بەرژەوەندییەکانی نەبێت

• ئایا ئەگەری ئەوە لە ئارادانیە لە کاتی هەڵبژاردنەکاندا پەنا بۆ سەپاندنی باری لە ناکاو ببرێتەوە؟ ئەگەر وەڵامەکە بەڵێیە ئە و کاتە چۆن هەڵبژاردنەکان بەڕێوەدەچن؟

- من لەو باوەڕەدانیم بەم زوانە پەنا بۆ سەپاندنی باری لە ناکاو ببردرێت لەبەر ئەوەی وڵاتە یەکگرتووەکانی ئەمەریکا و وڵاتە ئەوروپیەکان رەنگە ڕێگا بە هەنگاوێکی لەم چەشنە نەدەن.

من پێم وانیە گۆڕانکاری لە سیاسەت و هەڵوێستی وڵاتە یەکگرتووەکانی ئەمەریکادا ڕودەدات، ئەمەریکا نیگەرانە بەرامبەر سروشت و پێکهاتەی دەسەڵات و سیاسەت لە پاکستاندا ئەگەر ئەو سیاسەتەی پاکستان دەیگرێتەبەر دژ و پێچەوانە نەبوو لە گەڵ بەرژەوەندییەکانی ئەمەریکادا ئەوا گرنگ نیە چ کەس و لایەنێك کاروباری دەسەڵات هەڵدەسوڕێنێت لە پاکستاندا.

●●●

لە پاکستان حکوومڕانە مەدەنییەکان لە حکوومڕانە سەربازییەکان باشتر نەبونە، بۆ نمونە، پێشتر نەواز شەریف کاتێکی جڵەوی دەسەڵاتی گرتەدەست وەک دیکتاتۆرێک ڕەفتاری کرد

●●●

●●●

جێی سەرسوڕمان نییە بۆ ئیدارەی ئەمەریکا دەست لە پشتیوانیکردنی موشەرەف هەڵبگرێت و پشتگیری کەسێکی دیکە بکات

●●●

●●●

گومانم لە پاکی و عەدالەتی هەڵبژاردنەکان هەیە لەبەر ئەوەی دەستەی حکوومڕان هەمو شتێکیان خستۆتە ژێر کۆنترۆڵی خۆیانەوە، بەڵام بڕیارە ئەو هەڵبژاردنانە ئەنجام بدرێن کە بە دڵنیاییەوە کاریگەری لە سەر ژیانی سیاسی وڵاتەکە دەبێت

●●●

با بێدەنگ نەبین لە ئاست لاوازکردنی کوردەکانی عێراقدا

کریستۆفەر هیچتنس

"ئەمریکا کاتێك خزمەتی دیموکراتیزەکردنی تورکیا دەکات کە ناچاری بکات لە قوبرس و سنورەکانی عێراق بکشێتەوە"

لە سەدەی ڕابردودا، قوربانیە سەرەکیەکانی تاوانی جینۆساید یاخود هەوڵەکانی ئەنجامدانی تاوانی جینۆساید بە شێوەیەکی بەرچاو بریتی بون لەهەوڵکانی جینۆسایدکردنی، ئەرمەنی و، جولەکە و کورد.

بـەڵام بە درێژای مانگی تشـرینی یەکەمـی ڕابردوو (بەتایبەتـی دوای پێشـنیارەکەی کۆنگریس بۆ ناسـاندنی جینۆسایدی ئەرمەنەکان)، ڕوداو وسیاسەتمەدارەکان هەر سێ گەلەیان دووچاری گێـژوای ڕوبەڕوبونەوە لە گەڵ یەکدیدا کرد.

ئایا دەتوانین چ پەندێک لەم شەرمەزاریەوە فێرببین کە ڕووبەڕووی مرڤایەتی بۆتەوە؟

گەر شـتەکان بە کورتی و پوختی بخەینەڕو، لە بەرامبەر ئەگەری پەسـەندکردنی بڕیاری ناسـاندنی ڕەشـەکوژی ئەرمەنیەکان کەلە ساڵی ١٩١٥دا (لەسەردەستی عوسمانیەکان ئەنجامـدراوەو ماوەیەکی دور ودرێژیـش بوو لە کۆنگریس پێشـنیار کرابوو) لە لایـەن ئەنجومەنـی نوێنەرانی وڵاتە یەککگرتوەکانی ئەمەریکاوە وەك کردارێکی نەخشەبۆکێشـراو بـۆ "پاکتاوی ڕەگـەزی" (کە ئەوە دەسـتەواژەی باڵیۆزی وڵاتە یەککگرتوەکانی ئەمەریکا هێنری مۆرگانسـاوس بو لەو سەردەمەی هێشتا دەستەواژەی جینۆساید دانەڕێژرابوو بەکار هات)، دەسـەڵاتە تورکیەکان هەڕەشـەکانیان زیاتر کرد بۆ داگیرکردنی پارێـزگا کوردیەکان هەرێمی باکوری عێراق کە ئیدارەی خۆیان دەکەن.

زۆرێك لە جولەکە ئەمەریکیەکان کەوتنە پێگە و هەڵویستێکی نالەبارەوە لەبەر ئەوەی دابەش ببوون لە نێوان هاوسـۆزی بۆ ئەو کەسـانەی (ئەرمەنەکان بوون) دوچاری سەرکوتکاری و پاکتاوی رەگەزی بونەتەوە، لەگەڵ پابەندبونبان بە هێنانەدی بەرژەوەندیەکانـی دەوڵەتی ئیسـرائیلەوە، کە شـەراکەتێکی سـتراتیجی لە گەڵ تورکیادا هەیە، بە تایبەتی لە گەڵ هێزە چەکدارەکانـی تورکیادا کە تا ڕاددەیەکی زۆر دەسـتێوەردان دەکەن لە ژیانی سیاسی وڵاتەکەدا.

کوردستان بۆنی گازی ژەهراوی لێدەهات داوای لێبوردنی لە ئەرمەنەکان کرد

بۆ زیاتر ڕونکردنـەوەی ئەم بارودۆخە نائومێدکەرە، ڕەنگە خسـتنەڕوی چەند ڕووداوێك سـودمەند بێت. -لە سـاڵی ١٩٩١دا، لـە باکوری عێراقدا، هێشـتا دەتوانرا بۆنی گوندە ژەهراوی و گازابارنکراوەکان کوردسـتان بکەیت و بیانبینیت، من لە جەلال تاڵەبانیم بیسـت کە سکرتێری گشتی یەکێتی نیشتمانی کوردسـتان بو ڕایگەیاند پێویستە کوردەکان داوای لێبوردن لـە ئەرمەنیەکان بکەن لەبەر ئەوەی وەك پاڵپشـتێك بۆ ئیمبراتۆریەتی عوسـمانی لە کاتـی ئەنجامدانی تاوانی جینۆسایدەکەدا ڕوڵیان بینیووە. تاڵەبانی، کە ئەم ڕاگەیاندنەی دوپاتدەکردەوە، ئێستا سەرۆکی عێراقە.

(من وەك بەڵگەیەم لەم لێـدوان و ڕاگەیاندنە دەڕوانم، بەو بۆنەیەوە، ئەو خەڵکە بە شـێوەیەکی گشـتی خاوەن شانازیە کە پێشـنیاری ئەوە دەکەن داوای لێبـوردن بکرێت لەو تاوانە قێزەونانەی کە لە ڕاسـتیدا ئەنجامیان نەداوە.) بە دڵنیاییەوە، وەك کوردێك و وەکو عێراقیەك، چەك و موشەکەکانی تورکیای لە مانگی تشرینی یەکەمدا لە سەر تاقیکرایەوە .

هەوڵی پەکەکە بۆ ئیستغلالکردنی ئەو ئازادییەی کە لە کوردستانی عێراق ڕەخساوە ڕەفتارێکی نابەرپرسیارانەیە

با پتر ئەم مەسـەلەیە ڕون بکەینـەوە، زۆرێك لە ئێمە کە پشتیوانێکی سەرسەختی ماف و ئاواتەکانی کوردەکانین سەرنج و تەحەفوزێکی زۆرمان هەیە لە ئاسـت ئـەوەی پێی دەڵێن پارتی کرێکاران کوردستان، یاخود PKK. کە ڕێکخراوێکی خاوەن کەلتوری ستالینیە، کە لێکچونێکی زۆری هەیە گروپی ڕێگای پرشـنگداری ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاستە. (کە چیرۆکی ئەم پارتە، یاخود چیرۆکی سـەرکردە سـەیر و سەمەرەکەی عەبدوڵا ئۆجەلان، بە باشی لە لایەن ئەلیزا مارکۆسەوە خراوەتە ڕو لـە کتێبەکەیـدا بە ناوی خۆێـن و بیروباوەڕ: PKK و شەڕی کوردەکان لە پێناوی سەربەخۆیدا).

هەوڵی ئەم پارتە سەرکێشە بۆ ئیستغلالکردنی ئەو پانتاییە نوێیەی ئازادی کە لە کوردستانی عێراق ڕەخساوە ڕەفتارێکی نابەرپرسـیارانەیە و ڕاسـتەوخۆ لە بەرژەوەندی ئەو هێزانەی ناو دەزگای سـەربازی تورکیە کە خوازیاری زیندوکردنەوەی شۆفینیەتی کەمالیسـتین وەك چەکێك دژی سەرۆك وەزیران حکومەتی تورکـی ڕەجەب تەیب ئـەردۆگان، کە پێدەچێت نەرمی بنوێنێت لە ئاست داواکاریەکانی کوردەکاندا.

ژەنرالەکانی سوپا ڕێگربوون لەکۆبوونەوەی نیوان عەبدوڵڵاگوڵ وحکومەتی هەرێمی کوردستاندا

ناســـازیەك هەیە لێرەدا، ئەو كەسانەی پۆشاكی سەربازیان پۆشـــیوە و بانگەشـــەی داكۆكیكردن دەكەن لە عەلمانیەتی توركیـــا پتـــر دواكەوتون لە پارتی داد و گەشـــەپێدان كە بەم دواییانە هەڵبژێـــردرا و خاوەنی باكگراوندێكی ئیســـلامیە. جەنەراڵەكانی ســـوپا كۆبونەوەیەكی بڕیاردراویان هەڵوەشاندوە لە نێوان عەبدوڵا گول- ئێســـتا سەرۆك كۆماری توركیایە و ئەو كاتە وەزیری دەرەوە بو- و حكومەتی هەرێمی كوردستاندا. ئەمە ئەو ڕاستیەی خســـتەڕو كە ئەوان مەسەلە گەورەكانی وەك كێشەی PKK وەك ئاستەنگێك لە سیاسەتی ناوخۆییدا بەكاردەهێنن.

لەژێر فشاری توركیادا

بڕیاری ئەرمەنەكان بۆ ٢٠٠٨ دواخرا

ئێستا كۆشكی سپی و ئەنجومەنی نوێنەران بە شێوەیەك ڕەفتار دەكەن جگە لە پاراستنی ڕێز و پێگەی توركیا هیچ شتێكی دیكەیان لا گرنگ نیە

ئەمە بارودۆخێكی ئەوەندە ئاڵۆزە كە ناكرێت درێژەی هەبێت، بەڵام كۆنگرێســـی ئەمەریكا و دەسەڵاتی جێبەجێكردنی زۆر ناكارا و لێنەهاتوو بون لە ئیدارەكردنی ئەم بارودۆخەدا. بڕیاری پەیوەست بە ئەرمەنیەكان (كە بە لای كەمەوە بۆ ساڵی ٢٠٠٨ دواخراوە لە ئەنجومەنی نوێنەرانی ئەمەریكادا لە ژێر فشاری توركیا و ئیدارەكەی ســـەرۆك بۆشدا) بۆتە چیرۆكێكی كۆن. لە یادمە كە ئەم پێشـــنیارە لە لایەن سیناتۆر ڕۆبەرت دۆڵ و ستەونۆڵدەوە سەرپەرشـــتی كرا لە گەڵ بیل كلنتۆندا كە ئەو كاتە ســـەرۆك بو. چ شـــەرمێكە كە نەمانتوانی پێش چەند دەیەیەك ئەمە بخەینە كارنامەی خۆمانەوە.

بەڵام ئێستا كۆشكی سپی و ئەنجومەنی نوێنەرانی ئەمەریكا كە بە دەگمەن ووشەی كوردیان بە سەر زاردا دێت بە شێوەیەك ڕەفتـــار دەكەن كە جگە لە پاراســـتنی ڕێز و پێگەی توركیا هیچ شتێكی دیكە گرنگ نیە. لە دەرئەنجامدا، ئەمەریكا و دۆســـتەكانی لە لایەن ئەنقەرەوە كەوتۆتە ژێر گوشارەوە. ئەمە بە شێوەیەكی ئابڕوبەرانە مایەی شەرمەزاریە.

لە ٢٠٠٣ توركیا ڕێگەی نەدا

هێزەكانی ئەمریكا بێنە خاكەكەی

لە ساڵی ٢٠٠٣دا، دەسەڵاتە توركیەكان، كە پێشتر بۆ ماوەی چەندین دەیە پشـــتیان بە یارمەتیەكانی وڵاتە یەكگرتوەكانی ئەمەریكا و ناتۆ بەســـتبو، ڕێگەیان بـــە جێگیركردنی بنكە ســـەربازیەكانی ئەمەریـــكا نەدا بۆ كردنـــەوەی بەرەی باكور لە پێناو ڕوخاندنی ڕژێمی ســـەددامدا ئەگەر لە بەرامبەردا ڕێگە بە هێـــزە چەكدارەكانی توركیا نەدرێت بۆ ئەوەی بچنە كوردستانی عێراقەوە. ئیدارەكەی سەرك بۆش بڕیارێكی ڕاست و ڕەوای دەركرد كاتێك ئەم داواكاریەی ڕەتكردەوە.

ئـــەو زیانەی لە دەرئەنجامی ئـــەم ڕەتكردنەوەیەوە كەوتەوە زیانی گەورە و كاریگەر بون، كەچی هەرگیز كەس ئاماژەی بـــۆ ناكات، بەڵام گەر هێزە ســـەربازیەكان لە دو بەرەوە بەرەو بەغدا بەڕێبكەوتنایە، ئەوا ناوچە ســـوننە نشینەكان زوتر لە ڕاســـت و دروستی بارودۆخە تێدەگەیشـــتن (كە گەڕانەوەی ڕژێمی پێشو شـــتێكی مەحاڵ بو). ئەو كاتە بونی ناپاسای PKK گرفتێكی گەرم و گـــوڕ نەبوو، توركیا خوازیاری پێشـــگرتن بو لە ســـەرهەڵدانی حكومەتێك لە كوردســـتانی عێراقداكـــە لە لایەن كوردەكانی عێراقـــەوە بەڕێوەببرێت ببێتە مایـــەی هەڵنـــان و هاندانی كەمینەی كـــوردی توركیا كە كەمینەیەكەی گەورەن.

یەكێتی ئەوروپا

جەخت لە سەر ناساندنی مافی كلتوری و سیاسیی كورد لە توركیادا دەكات هەربۆیە وڵاتە یەكگرتوەكانی ئەمەریكا ناتوانێت لەمە كەمتر داوا بكات

بـــا لە ئاســـت چەند مســـەلەیەكدا ڕون و ڕاشـــكاو بین. یەكێتی ئەوروپا، كە توركیا بە پشتیوانی ئەمەریكا داوادەكات ببێتە ئەندام تێیدا، پێداگیری كردوە لە ســـەر ناساندنی مافە زمانەوانی و سیاسیەكانی كوردەكان لە چوارچێوەی توركیادا، وڵاتـــە یەكگرتوەكانی ئەمەریكا ناتوانێـــت لەمە كەمتر داوا بكات.

گەر توركیا خوازیارە بە شـــێوەیەكی ڕەســـمی درۆ بكات لە بارەی ئەوەی كە بەســـەر ئەرمەنیەكان هاتوە، ئەوا ناكرێت چاوەڕوانی ئەوە بكرێت وڵاتە یەكگرتووەكانی هەڵبســـتێت بە ناچاركردنـــی توركیا بۆ ئەوەی بـــە پێچەوانەوە ڕەفتار بكات بەوەی خۆی هەڵبســـتێت بە ناســـاندنی ئەم تاوانە (هەروەها دەبێت سەرزەنشـــت و ئیدانەی هەر هەڕەشەك بكات لە دژی خـــۆی و هاوپەیمانەكانـــی كە لە ئەنجامـــی بەردەوامبونی كۆنگرێسەوە دەكەونەوە بۆ چەسپاندنی ئەم ڕاستیە).

ئەمریكا كاتێك خزمەت بە دیموكراتیزەكردنی توركیا دەكات

كە توركیا ناچار بكات لە قوبرس و سنورەكانی عێراق بكشێتەوە

كەواتە كێشەی قوبرس دەمێنێتەوە، كە توركیا هەر لە ساڵی ١٩٧٤ەوە هەتا ئێســـتا وەك هێزێكی داگیركەر ماوەتەوە كە لە لایەن بڕیارگەلێكی زۆری نەتـــەوە یەكگرتوەكانەوە ئیدانە و مەحكـــوم كراوە. نابێت ئەمەریكا ڕەفتاری خۆی بگۆڕێت لە بەرامبەر غـــرور و كەللەڕەقی توركیادا، وڵاتە یەكگرتوەكانی ئەمەریـــكا كاتێك خزمەت بە پرۆســـەی بەدیموكراتیكردن و مۆدێرنكردنـــی توركیا دەكات دەكات كە پێداگیری لە ســـەر كشـــاندنەوەی ئەو هێزە داگیركەرە لە قوبرسدا بكات، هەروەها پاشەكشـــەپێكردنی هێزەكان لە سەر سنوری عێراقدا، لە گەڵ ڕوبەڕوبونەوەی ڕاستیە مێژوییەكانی پەیوەست بە ئەرمەنیاوە و چیتر بەو چەشنە ڕەفتار نەكات كە ئیمبراتۆریەتی عوسمانی هێشتا لەدەسەڵاتدایە.

سەرچاوە: زە ئوسترالیەن

-www.theaustralian.news.com.au/story/٠,٢٥١٩٧,٢٢٩٨١٧٩٦

html.١٥٠٨٤,٠٠

●●●

ئەو كەسانەی پۆشاكی سەربازیان پۆشیوە و بانگەشەی داكۆكیكردن دەكەن لە عەلمانیەتی توركیا پتر دواكەوتون لە پارتی داد و گەشەپێدان كە بەم دواییانە هەڵبژێردرا و خاوەنی باكگراوندێكی ئیسلامیە

●●●

●●●

كێشەی قوبرس دەمێنێتەوە، كە توركیا هەر لە ساڵی ١٩٧٤ەوە هەتا ئێستا وەك هێزێكی داگیركەر ماوەتەوە كە لە لایەن بڕیارگەلێكی زۆری نەتەوە یەكگرتوەكانەوە مەحكوم كراوە

●●●

محەمەد شفیق
ئونجو- ئەڵمانیا

خەونەکەی بێنەزیر بۆتۆ نیوەچڵ ما

ئێمە هەموو درەنگ هەستمان بە کورد بوونی بێنەزیر بۆتۆ کرد. ئەگەر هەڵە نەبم، یەکەمجار بروسك رەشڤان لە میانەی گوتارەکەی لە ژێر ناوی (رۆژێکی دەلال لەگەڵ بێنەزیر بۆتۆی کچە کورد) کە باسی کورد بوونی خۆی دەکات. ئێمە لە دوای ئەم گوتارەکەی رەشقان هەستمانکرد بێنەزیر بۆتۆ بە رەچەڵەك کوردە، دایکی ناوی بەگوم نوسرەت کوردی کەرمانشایە، باوکی زولفقار عەلی بۆتۆیە.

لەگولانی ٢٠٠٢ شاندێکی Hadep لە کۆنگرەی سۆسیالیسی ناسیۆنالیستی لە کازابالانکا ئامادەبوو، هاوکات بێنەزیر بۆتۆ بەشداری لەم کۆنگرەیە کرد، ئەوکات بۆ یەکەمجار بە شاندی کوردی دەڵێت کوردم، سەرنجڕاکێشە کە بێنەزیر بۆتۆ بۆ ماوەیەکی درێژە کوردبوونی خۆی شاردۆتەوە، هۆکاری ئەم شاردنەوەیە وەکو خۆی دەستنیشانی دەکات: ئێوە دەزانن من لە چ بارودۆخێك دام، باوکم کوژراوە، هاوسەرەکەم لە زیندانە، منیش لە تاراوگە دەژیم، لەمانە هەموویان گرنگتر تورکیا و پاکستان دۆستی یەکترن. ئەگەر من زۆر بە راشکاوی کوردایەتی خۆم رابگەیاندبووایە، ئەوا لە دژی من بەکار دەهێنرا ئەم شتەش بۆ من و بۆ ئێوە(کوردان)هیچ سوودێکی نەدەبوو بەڵام ئێوە دەزانن بەڵام من بەردەوام لەگەڵ ئێوە (کورد) دامە.

ئەم چەند پەیڤانەی بێنەزیر بۆتۆ ئاماژە بە دڕندایەتی و دڵڕەقی دەوڵەتی تورك دەکەن لەبەرامبەر گەلی کورد لە سەرانسەری جیهان.

دوای چەند ساڵێك دوای کۆبوونەوەی ساڵی ٢٠٠٢جارێکی دیکە لە کۆبوونەوەی سۆسیالیست ئەنتەرناسیۆنال کە ئەمجارەیان سەرۆك کۆماری عێراق جەلال تاڵەبانی و سەرۆکی هەرێمی فیدراڵی کوردستان مەسعود بارزانی تێدا بەشداربوون بێنەزیر لەگەڵ سەرۆکی کوردان کۆبۆوە.

بێنەزیر بۆتۆ لە دیداری لەگەڵ بەرپرسی (ktv) لە ئەوروپا خەلیل سنجاری کە لە رۆژانی کۆنگرەکە ئەنجامیداوە، دەڵێ: خەونی من ئەوەیە سەردانی کوردستان بکەم. لە بەرئەوەی من زۆرم بیستووە لەسەر پارچە پارچەبوونی خاکی کوردستان و بێ وڵاتی کوردان، چۆن زوڵمیان لێکراوە، ئێستاش بوونەتە خاوەن قەوارەیەك و بەشێك لە خاکی کوردستانی ئازادە (لەگەڵ دەوڵەتی عێراق دەژی).

بێنەزیر بۆتۆ لە تەمەنی (٥٤) ساڵیدا لەم شارەی کە باوکی تێدا لە سێدارە درا کوژرا. هەرچەندە قاعیدەی دەم بەخوێن، لێپرسراوی کوشتنی بێنەزیری خستە ئەستۆی خۆی، دوور نییە کە لە پشت ئەم کوشتنە پەروێز موشەرەف هەبێت. لەبەر ئەوەی ژەنڕاڵ موشەرەفی نەیدەخواست بۆتۆ بگەڕێتەوە وڵات.

پەروێزی دەسەڵاتدار ساڵانێکە لە ئامانجی قاعیدە و تاڵیبان خۆی پاراستووە دەیگووت بێنەزیر ناتوانێت خۆی بپارێزێت.

لەگەڵ گەڕانەوەی بێنەزیر بۆتۆ بۆ پاکستان تیرۆر پێشوازی لێکرد، وێڕای هەموو گەفو گووڕ و هەڕەشەکان قسەی خۆی کرد: ئەو بەشداری هەڵبژاردنەکان دەکات و لە ژێر دەسەڵاتی پەروێز مشەرەف کار ناکات.

گەڕانەوەی بێنەزیر بۆتۆ چەند رۆژێکی بەسەردا تێنەپەڕی، پەروێز موشەرەف ناچار بوو دەستبەرداری پۆستی سەربازی بێت و بۆ ئەوەی بەشداری هەڵبژاردن بکات.

چاودێرانی سیاسی پێیانوایە تەدبیرەکانی ئاسایشی بێنەزیر بۆتۆ کەمبوون و نەیانتوانی بیپارێزن. دەربارەی ئەم بیروڕایانە باڵیۆزی پاکستان لە ئەمەریکا محمود عەلی دورانی رایگەیاند کە حکومەت هەموو تەدبیرەکانی ئاسایشی وەرگرتووە، بێنەزیر بۆتۆ لە گفتوگۆی لە (cnn) باسی لە لاوازی تەدبیرەکان کرد، ئەو بەڵێنی بە باوکی داوە کە دۆزەکەی بەردەوام بکات. بۆتۆ بە پەیامێکی دیکە لاوازی تەدبیرەکانی و موشەرەفی تاوانبار کرد و گووتی ئەمە بە گوێرەی فەرمانی ئەون، دیسان بێنەزیر بۆتۆ زۆر راستی گووتووە: هەر شتێکی بەسەر بێت بەرپرس ژەنڕاڵ پەروێزە.

باوکی بێنازیر زولفقار عەلی بۆتۆ لە ساڵی ١٩٧٩ لەلایەن رژێمی سەربازی لە سێدارە درا. هەردوو براکەی میر مورتەزاو شاە نەوزاد کوژران. بێنازیر بۆتۆ لە ماوەی نێوان ساڵانی (١٩٨٨-١٩٩٠) و (١٩٩٣-١٩٩٦) سەرۆك وەزیری پاکستان بووە. هەروەها یەکەم ژن بووە لە وڵاتێکی موسڵمان ببێتە سەرۆك وەزیر.

ئەنجامی راپرسییەکانی و رەوشی سیاسی ئاماژە بەوە دەکەن کە ئەم جارە بێنەزیر سەردەکەوت و دەبووە دەسەڵاتداری پاکستان و وڵاتەکەی خۆی دەگۆڕی.

سەیرکەن بێنەزیر بۆتۆی کورد ببێتە سەرۆك وەزیر بە چ شێوەیەك پشتیوانی لە کوردستانی ئازاد دەکرد. بەداخەوە خانمی بۆتۆ خەونەکەت نیوەچڵ ما، تۆ سەردانی باشووری کوردستانت نەکرد، ئەرکی ئێمەیە مشتێك لە خاکی کوردستان لەسەر مەزراگەی تۆ هەڵڕێژین.

بریماکۆڤ جارێکی تر جەخت لەسەر کوردستانی بوونی کەرکووک دەکاتەوە

د. ئەفراسیاو هەورامی
-مۆسکو-

لەم دوایانە نامیلکەیەك لەلایەن پەیمانگای پەیوەندییەکانی نێودەوڵەتی مۆسکۆ کە لە هەمان کاتیشدا زانکۆی وەزارەتی کاروباری رووسیایە دەرچووە کە وتارێکی دووروودێژی بریماکۆڤە لەسەر کۆریای باکوور و عێراق تێدایە ئەم وتارە لەلایەن کۆمەڵێك پسپۆر و دیبلۆمات و رۆژهەڵاتناس و ئەوانەی لە بواری سیاسەتی جیهانییەوە ئیش دەکەن بە سەرۆکایەتی بریماکۆڤەوە ئامادەکراوە و بۆ قوتابیان و مامۆستایانی ئەو پەیمانگە بەناوبانگەی رووسیاوە خویندراوەتەوە وتارەکە لێکۆڵینەوەیەکی گشتی و سیاسییەو جایزەی دەوڵەتیشی پێدراوە، یەکەم جار ئەم وتارە لە گۆڤاری "روسیا لە سیاسەتی جیهانی" لە سێ ژمارەیدا بڵاو کراوەتەوە.

ئەوەی کە پەیوەندی بە کورد و عێراقەوە هەیە کە لە چەند تەوەرێکدا بریماکۆڤ باسی لێوە کردووە جگە لە باسی فیدرالیزم دەوری رووسیاشی بۆ ئاسایی کردنەوەی بارودۆخی عێراق لەگەڵ -١ئەمەریکا -٢لەگەڵ وڵاتانی ئەوروپایی بەریتانی و فەرانسی و ئەڵمانیایە -٣لەگەڵ وەڵاتانی عەرەبی-٤ رووسیا چ پیشنیار و دەست پێشخەرێك دەتوانێت بۆ هێورکردنەوەی بارودۆخی عێراق بکات.

ئێمە ئاماژە بەو تەوەرانە ناکەین بەڵام ئەوەی کە پەیوەندی بە کەرکووك و ناوچە دابڕاوەکانی باشووری کوردستانەوە هەیە دەکەین.

بریماکۆڤ بەر لە چەند ساڵ دەیتوانی پەردە لەسەر تاوانەکانی رژێمی بەعسی واتە بەعەرەبکردنی کوردستان بکات بگرە لەو کاتانەش کە هیچ پۆستێکی گرنگی حکوومی نەبوو، خۆلە نێوان ساڵانی ١٩٧٥-٢٠٠٦زیاتر لە سی ساڵە و بۆ بێدەنگ بوو، بۆ ئێستاش هەر باشە و وەکو رووسیاییەکان خۆیان دەڵێن با درەنگیش بێت بەڵام لەوەی باشترە کە هەر نەبێت یا زوتر بێت.

وتەکانی بریماکۆڤ جگە لەوەی کە ناڕاستەوخۆ باسی تاوانەکانی رژێمی بەعس دەکات بەڵکو راستەوخۆش وتەکانی ئەوە دەگەیەنێت کە رژێمی بەعسی لە رێککەوتننامەی ١١ی ئازادی ١٩٧٠ پاشگەز بووەتەوە و لە باتی جێبەجێکردنی رێککەوتننامەکە دەستی بەدەرکردنی کورد و هێنانی عەرەب کردووە و بۆیە کورد دەست لە کەرکووك و ناوچە دابڕاوو بە عەرەب کراوەکانی کوردستان هەڵناگرێت. سەرکردایەتی کورد و رژێمی عێراق بە ناوبژیکردنی و بە شایەتی بریماکۆڤ رێك دەکەون کە کەرکووك و ناوچە دابڕاوەکانی تر سەر بە ئیدارەی ناوچەی ئۆتونومی بێت بەڵام نەوت و گازەکەی لە ژێر دەستی دەوڵەتی ناوەندی بێت.

ئیستا بۆ کوردەکان دوو کێشەی چارەنووسساز لە ئارادایە:

دیاریکردنی کۆنترۆل بەسەر ناوچە دەوڵەمەندەکانی کەرکووك و موسڵ و گەڕانەوەی هاوڵاتیانی خۆیان کە لەسەردەمی سەدام حوسێن بە زۆر لەم ناوچانە دەرکراون.

چارەسەرکردنی ئەم دوو کێشەیە لەبەرژەوەندی کوردەکان هەڵوێست و پێگەی کوردەکان زۆر بەهێز دەکات و بە بۆچوونی زۆربەی لێکۆلەرە پسپۆرەکان چارەسەرکردنی ئەم دوو کێشەیە داواکاری کوردەکان بۆ دروستکردنی دەوڵەتێکی سەربەخۆی خۆیان لە داهاتوویەکی نزیکدا لە دەستووری رۆژانەدا لادەبات، گەر چی کوردەکان خاوەن ئۆتۆنۆمین و هەر لە سەردەمی سەدام حوسێن وەریان گرتبوو بەڵام چارەسەرکردنی کێشەی یەکخستنەوەی کەرکووك و موسڵ بۆ سەر ئەم ئۆتۆنۆمیە ئاسان نییە (زۆر زەحمەتە و بەگشتی ئەگەریش سەر بگرێ) ئەوپەڕەکەی (ماگزیمۆم) عەرەبەکان دەتوانن لەگەڵ ئەوەدابن کە پێکەوە لەگەڵ کوردەکاندا بەرێوەبەرایەتی هاوبەشی چاڵە نەوتییەکانی کەرکووك و موسڵ بکەن، کوردەکان ئەم رێگەیە یان بۆچوونەیان بەلاوە پەسەند نییە، لەبەر ئەوە کەرکووك شارێکی مێژوویی (دێرینەی) کوردە و ئەم شارە سەردەمێك ناوەندی شارستانییەتی کۆن و رۆحی کوردەکان بووە، بەڵام دوای دۆزینەوەی چالە نەوتی دەوڵەمەند لە ساڵەکانی ١٩٦٠ لەم ناوچەیە رژێمی عێراق ڕێگەی بە عەرەب کردنی ئەم ناوچانەی گرتە بەر و بە زۆر دانیشتوانی کوردی لەم ناوچە دەرکرد و عەرەبی هێنایە جێیان کە تا ئێستاش ژمارەیەکی زۆر عەرەب لێی دەژین و بۆ بەمایەی تێك هەڵچوونی چەکداری نێوان عەرەب و کوردەکاندا، لەکاتی ئۆپەراسیۆنەکانی لەشکەری بەهاری ٢٠٠٣ هێزە چەکدارەکانی کورد (پێشمەرگە) چالاکانە هاوکاری هێزی هاوپەیمانانیان کرد، بەڵام دوای تەواوبوونی شەڕ ئەم هاوکاری کردنەی کوردەکان تەنیا لە کاتێکدا وەك خۆی دەمێنێتەوە کە ئەگەر وڵاتە یەکگرتووەکانی ئەمەریکا لە گێرەو کێشەی کورد و عەرەب لایەنی کوردەکان بگرێت ئەمەش دەبێتە هۆی ئاڵۆزبوونی پەیوەندییەکانی لەگەڵ عەرەبەکان، گەر چی عەرەبە شیعەکان لەگەڵ سوننەکاندا لەسەر ئەم کێشەیە یەك دەنگن لە کاتی نووسینی دەستووری عێراقدا نوێنەرانی ئەمەریکادا کە بەسەرۆکایەتی ئەوان ئەوا یاسای بنچینەیی (دەستووری کاتی عێراق) ئامادەکرا کە پێیان لەسەر ئەوە دادەگرت مافی ڤیتۆ بدرێت بە کوردەکان (لە ١٥٪ دانیشتوان).

لەگەڵ عەرەبە شیعەکان (٦٥٪ دانیشتوان) و عەرەبە سوننیەکان (لە ٣٠٪ دانیشتوان) وەك یەك بن، مافی یەکسانیان هەبێ ئەمیش بۆ بە هۆی قین و نارەزایەتییەکی زۆری گشت عەرەبەکانی عێراق . مانۆری ئەمەریکا لەسەر گۆڕەپانی (فاکتەری کوردی) لە عێراق لەبەر هەڵوێستی تورکیا سنووردارە، لەسەرەتادا تورکیا دژی ئەوەبوو کە لە عێراقی فیدرالیدا ئۆتۆنۆمی بە کوردەکان بدرێ بەڵام بە گوێرەی لێکۆلەرەوەکان بە زیاتر تێکچوونی بارودۆخی عێراق ئەنکەرە لەوانەیە کە لەگەڵ ئەوەدا بێت ئۆتونومی بە کوردەکانی عێراق بدرێت ئەویش بە رەچاوکردنی دوو مەرج، کوردەکانی عێراق داوای دروستکردنی دەوڵەتی سەربەخۆی خۆیان نەکەن و کەرکووك و موسڵیش بکەوێتە ناو چوارچێوەی ئەم قەوارە ئۆتۆنۆمیە. تورکیا لەوە دەترسێت کە ئەم داواکارییانەی کوردەکان

تایبەت بۆ گوڵان نووسیویەتی

دەبێتە بەهێزبوونی هەوڵی کوردەکان کە بانگەوازی ئوتونومیەکەیان بۆ دەوڵەتێکی سەربەخۆ بکەن.

بەشێك لە بەشدارانی ئەم لێکۆڵینەوە پێیان وایە کە هەڕەشەی ناردنی سوپای تورکیا بۆ باکووری عێراق حەتمییە(ئەگەر تورکیا پێ وابێت ئەو مۆدیلەی کە بۆ چارەسەری کێشەی کورد پێشنیار دەکات جێی پەسەند نەبێت). تورکیا بەم هەنگاوە توندەی خۆی لەوانەیە بەسەروەری وڵاتەکەی خۆی بخاتە مەترسییەوە کە ژمارەیەکی زۆر لە دانیشتوانی وڵاتەکەی خۆی کوردن، بەهێزبوونی جێگە و پێگەی کوردەکانی عێراق

دەبێتە هۆی چالاکتربوونی تورکیاش هەروەها فاکتەری نەوتیش دەورێکی زۆری بۆ تورکیا دەبێت.

بریماکۆف و هاوبیرەکانی لەو باوەڕەدان کە کوردەکان لە عێراق گەورەترین هێزی سیاسی یەکخستون و هەردوو پارتەکە لەوەشدا یەك دەنگن کە دەبێ کۆنترۆڵی ناوچە دابڕاوەانی کوردستان کەرکووك و موسڵ و گەڕانەوەیان بۆ سەر هەرێمی کوردستان و هەوڵی گەڕانەوەی کوردە دەرکراوەکان بۆ سەر جێو زێدی خۆیان بدرێت و هەردوولایەن (تاڵەبانی و بارزانی)گەلێك جار رایانگەیاندووە کە هیچ کاتێك ئەوان دەستبەرداری کەرکووك و ناوچە دابڕاوەکان نابن لە بەر ئەوە وەك وترا کەرکووك نە تەنیا ناوەندی سیاسی و کولتوری کوردیە بەڵکو گرنگیەکەشی لەوە دایە کە لە باری نەوتەوە دووهەم شوێنە لە عێراق و زاپاسی نەوتەکەی بە دە ملیارد بەرمیل بەراورد دەکرێت.

بریمارکۆف لەگەڵ بارزانی نەمر

بریمارکۆف لەگەڵ سەرۆك مەسعود بارزانی